

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXIII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

I ИЗВЪНРЕДНА СЕСИЯ

Брой 9

София, сжбота, 12 септемврий

1931 г.

13. заседание

Петък, 11 септемврий 1931 година.

(Открито отъ председателя С. Стефановъ въ 17 ч. 15 м.)

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е :

	Стр.		Стр.
Отпускъ, разрешенъ на народнитъ представители: Костадинъ Косевъ, Георги Казанаклиевъ, д-ръ Никола Думановъ, Рашко Маджаровъ, Христо Статевъ, Момчо Дочевъ, Антонъ Пентиевъ и Димитъръ Христовъ	181	името на работническата парламентарна група къмъ министра на търговията, промишлеността и труда и министра на вътрешнитъ работи и народното здраве — относно мъркитъ за прилагане трудовитъ закони и за отстранение намѣсата на полицията. (Развиване и отговоръ)	182
Питания:		Законопроекти:	
1. Отъ народнитъ представители Асенъ Бояджиевъ и Запрянъ Ивановъ отъ името на работническата парламентарна група къмъ министра на вътрешнитъ работи и народното здраве — относно влизането на полицейски агенти въ редакцията на в. „Ехо“ (Съобщение)	181	1. За продължаване на даденитъ срокове за възвръщане на временно внесенитъ чулчета (харари) за амбалиране на тютюни и торби за амбалиране на руда. (Съобщение)	182
2. Отъ народнитъ представители Асенъ Бояджиевъ и Александъръ Наумовъ отъ името на работническата парламентарна група къмъ министра на вътрешнитъ работи и народното здраве — относно събрание на Работническата партия въ с. Новачеце, Орханийско, на 29 августъ т. г. (Съобщение)	181	2. За контрола върху картелитъ и монополнитъ цени. (Първо четене — разискване)	183
3. Отъ народнитъ представители: Асенъ Бояджиевъ, Андрей Деневъ и Владимиръ Станковъ отъ		Народно събрание — заседания. Решение за отлагане заседанията на Народното събрание за 22 септемврий т. г. (Предложение на министъръ Н. Мушановъ)	194
		Дневенъ редъ за следващото заседание	194

Председателъ: (Звъни) Има нужното число народни представители, за да се открие заседанието. Обявявамъ заседанието за открито.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитъ г. г. народни представители: Апостоловъ Драгомиръ, Бойчиновъ Михаилъ, Бояджиевъ Стефанъ, Буровъ Атанасъ, Василевъ Григоръ, Василевъ Ради, Гавраиловъ Никола, Деневъ Свѣтъ Димитровъ, Димитровъ д-ръ Димитъръ, Дичевъ Петко, Домузчиевъ Василъ, Дочевъ Момчо, п. Захариевъ Захари, Икономовъ Андрей, Казанаклиевъ Георги, Кировъ Стamatъ, Лоловъ Сава, Лулчевъ Коста, Лѣкарски Иванъ, Ляпчевъ Андрей, Маджаровъ Рашко, Мариновъ Василъ, Марчевъ Никола, Молловъ Владимиръ, Найденовъ Никола, Нейчевъ Адамъ, Неновъ Атанасъ, Орозовъ Александъръ, Пентиевъ Антонъ, х. Петковъ х. Георги, х. Поповъ Атанасъ, Поповъ Никола, Пупешковъ Цвѣтанъ, Радевъ Георги, Сидеровъ Коста, Стамболиевъ Никола, Станковъ Владимиръ, Статевъ Христо, Томчевъ Ангелъ, Христовъ Александъръ, Христовъ Христо, Цанковъ Александъръ, Цанковъ Иванъ, Чернооковъ Георги и Чорбаджиевъ Петко)

Бюрото е разрешило отпускъ на следнитъ народни представители:

На г. Костадинъ Косевъ — 2 дни;
 На г. Георги Казанаклиевъ — 2 дни;
 На г. д-ръ Никола Думановъ — 2 дни;
 На г. Рашко Маджаровъ — 1 день;
 На г. Христо Статевъ — 1 день;
 На г. Момчо Дочевъ — 2 дни;
 На г. Антонъ Пентиевъ — 2 дни и
 На г. Димитъръ Христовъ — 2 дни.

Бюрото има да направи следнитъ съобщения на г. г. народнитъ представители.

Постѣпило е питане, подписано отъ народнитъ представители г. г. Асенъ Бояджиевъ и Запрянъ Ивановъ, отъ името на работническата парламентарна група, къмъ г. министра на вътрешнитъ работи и народното здраве, за това, че на 10 т. м. къмъ 5 ч. следъ обѣдъ група полицейски агенти сѣ влѣзли въ редакцията на независимия вестникъ „Ехо“ и задигнали всички ръкописи и други книжа. Питатъ г. министра не мисли ли да тури край на тоя систематически тероръ надъ в. „Ехо“ и да нареди да се повърнатъ иззетитъ материали на в. „Ехо“.

Постѣпило е питане, подписано отъ народнитъ представители г. г. Асенъ Бояджиевъ и Александъръ Наумовъ,

отъ името на работническата парламентарна група, къмъ г. министра на вътрешнитѣ работи и народното здраве, въ връзка съ събранието на Работническата партия въ с. Новачене, Орханййско, на 29 августъ т. г. На това събрание сж били арестувани 35 души работници и селяни, които въ знакъ на протестъ били обявили гладна стачка, която решили да продължаватъ, докато бждатъ освободени. Като излагатъ горното, питатъ г. министра, не мисли ли да нареди незабавното освобождаване на тѣзи арестувани работници и селяни?

Тѣзи питання ще бждатъ изпратени на г. министра, за да отговори.

Постѣпилъ е отъ Министерството на финанситѣ законопроектъ за продължаване на даденитѣ срокове за възвръщане на временно внесениѣ чулчета (харари) за амбалиране на тютюни и торби за амбалиране на руда. (Вж. прил. Т. I, № 5)

Този законопроектъ ще бжде раздаденъ на г. г. народнитѣ представители и поставенъ на дневенъ редъ.

Преди да пристѣпимъ къмъ дневния редъ, г. министърътъ на търговията, промишлеността и труда ще отговори на едно питане на народнитѣ представители отъ Работническата партия. Моля единъ отъ г. г. народнитѣ представители, които сж подписали питането, да вземе думата да го развие.

Има думата народниятъ представителъ г. Асенъ Бояджиевъ.

А. Буковъ (з): Всѣки день ли ще се занимаваме съ тѣхнитѣ питання? Разбирамъ да имъ отдѣлимъ единъ день въ недѣлята, но не всѣки день да се занимаваме съ тѣхнитѣ питання.

А. Бояджиевъ (раб): Чакайте да чуете какво ще ви кажа.

Н. Кемилевъ (д. сг): Г. председателю! Начинътъ, по който действува групата на комуниститѣ въ Народното събрание, не ще позволи на това последното да работи. Затова азъ се осмѣлявамъ — вземамъ тая дързостъ — да направя предложение, което добре ще бжде, ако може сега да се обсъди и приеме, въ смисълъ, да се опредѣли единъ день въ седмицата, който ще се изгуби заради провокациитѣ на тѣзи хора. (Възражения отъ работницитѣ) Всѣки день, отъ 4 до 7 часа, тѣзи хора (Сочи работницитѣ) ни отнематъ времето съ своитѣ питання и се създава смутъ и настроение. (Възражения отъ работницитѣ)

Г. Костовъ (раб): Вие искате да работимъ само по единъ часъ, когато другаде хората работятъ по 10 часа. (Глъчка)

Председателътъ: (Звъни) Моля, г-да!

А. Бояджиевъ (раб): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Преди още да съмъ почналъ да развивамъ питането, нѣкои отъ васъ твърде много се разтревожиха, защото може би предчувствуватъ картината, която ще нарисувамъ за положението на работницитѣ въ минитѣ „Чумерна“ и „Св. Никола“. Въ тия две мини сж заети около 200 души работници. Тамъ се работи на акордъ, нѣма никакво опредѣлено работно време, и работницитѣ сж принудени да работятъ много повече отъ 8 часа, за да изкаратъ надници, които достигатъ максимумъ до 100 л. — отъ 50 до 100 л. Въ тия мини нѣма никакви хигиенически условия за работа. Работницитѣ спятъ въ бараки, въ които се простудяватъ, разболяватъ, не могатъ да продължатъ по-нататѣжъ работата и въ края на крайщата се принуждаватъ да си отидатъ. И не стига, че положението на тия работници е толкова тежко, но отъ известно време господарътъ е престаналъ да имъ изплаща и тѣзи мизерни заплати, които тѣ изкарватъ съ непосиленъ трудъ и по този начинъ мнозина отъ работницитѣ иматъ да взематъ по за нѣколко месеца. Така напр., работникътъ Димо Ангеловъ има да взема за м. юний 1.500 л., работникътъ Петъръ Янакиевъ има да получава сжщо за м. юний 1.200 л. Има работници, които иматъ да взематъ по 20.000 л. Общо задълженията на минитѣ къмъ работницитѣ възлизатъ на повече отъ 1.000.000 л. Това сж пари, неплатени на работницитѣ, изработени при тия тежки условия, за които азъ ви говорихъ. Въпрѣки нѣколкократнитѣ настоявания отъ страна на работницитѣ, да имъ се изплатятъ тия заплати, тѣ не сж изплатени. Напоследѣкъ досегашниятъ господаръ на минитѣ Димитъръ Тодоровъ ги е прехвърлил на други господари — на братя Златеви отъ Стара-Загора. Старииятъ господаръ хвърля вината върху новитѣ, а новитѣ хвърлятъ вината върху него и по този начинъ работницитѣ, които — запомнете добре вие, г-да — отъ земледѣлската пар-

ламентарна група — сж главно селяни, и до този моментъ не могатъ да си получатъ заплатата. Това ги принуди да обявятъ стачка и въ настоящия моментъ всички работници сж въ стачка, напуснали сж работата и иматъ комитетъ, който ръководи борбата. Обаче новозагорскитѣ околийски началникъ, за да попрѣчи на работата, разправя, че въ тия мини е обявена стачка, защото щѣлъ да пристигне нѣкакъвъ московски агентъ и да обяви тамъ революция, защото тия мини били опредѣлени за огнище, за начало на революцията. Подъ този претекстъ той почва да гони членовеѣ на стачния комитетъ, да ги арестува, да гони и други работници отъ минитѣ и да прѣчи по този начинъ на борбата имъ. Работницитѣ нѣколко пѣти сж искали да влѣзатъ въ преговори съ господаря, но нѣма кой да имъ отговори и тѣ сж били принудени да пратятъ делегация въ София, която се е явила и въ Министерството на търговията, и въ Дирекцията на желѣзницитѣ, за да иска задълженията, които има сжщата дирекция къмъ минитѣ, да не ги изплаща, а да даде паритѣ за изплащане на работническитѣ надници. Отъ тукъ сж получили само голи обещания и до този моментъ тѣ иматъ да взематъ тѣзи пари — около единъ милионъ лева. Това е положението не само въ тия две мини, но и въ редица други предприятия. Вземете, напр., мина „Перникъ“ — за която вѣроятно ще правимъ друго питане — и тамъ положението на работницитѣ е много тежко; изобщо, въ всички предприятия положението на работницитѣ е такова.

Като излагамъ всичко това, моля г. министра на вътрешнитѣ работи да ми отговори, смѣта ли той и занаятъ да търпи това положение — намѣсата на полицията въ борбата на работницитѣ, а г. министра на търговията питамъ: какъ изобщо мисли той да постѣпи, за да бжде гарантирано изплащането на тия надници на работницитѣ, и не мисли ли, че може да бжде наложенъ запоръ на задълженията, които Дирекцията на желѣзницитѣ има къмъ минитѣ, за да може съ тѣзи пари да се изплатятъ заплатитѣ на работницитѣ? Освенъ това, въ минитѣ хармани има около 400 тона вжглища. На гара Чумерна сжщо така има 400 тона вжглища. Не мисли ли, че и на тѣзи вжглища сжщо тѣй може да се наложи запоръ, за да бждатъ изплатени надниците?

Председателътъ: Има думата г. министърътъ на търговията, промишлеността и труда.

Министъръ Г. Петровъ: Г. г. народни представители! На въпроса, отправенъ къмъ г. министра на вътрешнитѣ работи съ това питане, вѣроятно той самъ ще отговори. Азъ съмъ длъженъ да отговоря на останалитѣ въпроси отъ питането на комунистическата парламентарна група, . . .

Отъ работницитѣ: Работническата.

Министъръ Г. Петровъ: . . . които се отнасятъ до ресора, който управлявамъ.

Длъженъ съмъ да отбележа, на първо мѣсто, че питането, което има дата 9 септемврий, е дошло твърде късно. Преди да интервенира парламентарната група на комуниститѣ по този въпросъ, министерството е уредило конфликта. Още на 3 или 4 септемврий — точно датата не помня — азъ получихъ една телеграма отъ работницитѣ, които сж работили въ минитѣ „Чумерна“ и „Св. Никола“, относно конфликта, който е изникналъ между тѣхъ и работодателитѣ. По поводъ на тази телеграма азъ поискахъ отъ Дирекцията на труда веднага да интервенира, да се намѣси въ конфликта, за изглаждането му.

Понеже фактитѣ около тази намѣса сж твърде много, азъ ще ги изложа въ този редъ, както сж изложени въ даннитѣ, които сж извлѣчени отъ преписката въ министерството.

По поводъ моята намѣса вследствие на телеграмата, на 4 септемврий директорътъ на труда влѣзе въ връзка съ инспектора на труда въ Сливенъ и този последниятъ му е съобщилъ, че въ сжщностъ нѣма никаква стачка, както се поддържа тукъ, а директорътъ на минитѣ е напусналъ предприятието, заминалъ е за София и работницитѣ, които сж останали тамъ и не сж получили заплатата си, напуснали работата си и сж слѣзли въ града Сливенъ. Подчертавамъ, никаква стачка не е имало въ тѣзи мини. Има спиране на работата отъ управлението на минитѣ и, вследствие на това, работницитѣ сж слѣзли въ Сливенъ. Директорътъ на труда веднага подирва собственика на мината, г. Златевъ, който живѣе въ София, и той, заедно съ адвоката си, още сжщия день се е явилъ въ Дирекцията на труда. Тамъ той е съобщилъ, че цѣлото производство на мината е цесирано върху дружество „Типсо“, което кредитирало производството на минитѣ; че минитѣ били експлоатирани отъ Димитъръ Тодоровъ, като наемателъ — въ сжщото време

той е и директоръ на минитъ; че Димитъръ Тодоровъ минавалъ и като пълномощникъ на Златевъ, и като доверено лице на дружество „Типсо“. Очевидно е, че това лице е подставено, за да може да се събератъ въ него отношенията, които съществуватъ между дружество „Типсо“ и Златевъ.

Отъ цѣлото изложение на Златевъ е станало понятно за Дирекцията на труда, че лицето, къмъ което може да се отправи тя и което може да държи отговорно, е управителътъ на минитъ, Димитъръ Тодоровъ. Веднага директорътъ на труда разпорежда, щото тоя Димитъръ Тодоровъ да бѣде намѣренъ чрезъ полицията. Още на 5 септемврий той е билъ намѣренъ и се е явилъ лично при директоръ на труда. Въ разговора, станалъ, между директора на труда и Димитъръ Тодоровъ, директорътъ му е заявилъ, че той е длъженъ да уреди конфликта, че ако не разпреди частъ по-скоро да се изплатятъ надниците на работниците, той ще бѣде предаденъ на прокурора, за да отговаря за това престѣпление, защото, споредъ преценката на директора на труда, Димитъръ Тодоровъ е извършилъ престѣпление.

Въ сѣщото това време, на 5 септемврий — отъ това става ясно, че вашето питане е безпредметно — началникътъ на отдѣлението за труда е съобщилъ по телефона въ Дирекцията на желѣзниците да се задържатъ и да се не изплатятъ платежнитъ заповѣди на дружество „Типсо“, докато не даде гаранция, че отъ тѣзи суми ще се изплатятъ най-напредъ надниците на работниците.

Въ понеделникъ, на 7 септемврий, една работническа делегация отъ минитъ се явява предъ директора на труда — едва тогава се явява тази делегация, за която говорите вие, г. Бояджиевъ — и той имъ съобщава постигнатитъ резултати отъ преговоритъ съ директора на минитъ и имъ е препорѣчалъ да взематъ известни мѣрки за обезпечение на своитъ интереси. Той ги е съветвалъ, ако до 8 септемврий не имъ се изплатятъ надниците, веднага да подадатъ молба до помирителния съдъ и да наложатъ запоръ върху вѣжлицата, складирани при минитъ и на гарата, и върху сумитъ, които дружество „Типсо“ има да получава отъ българскитъ държавни желѣзници; да подадатъ тѣжба до прокурора противъ управителя за това, че по единъ престѣпенъ начинъ е ограбилъ тѣхния трудъ. На инспектора въ Сливенъ се дадохъ нареждания по телефона да улесни и подпомогне работниците при отнасянето имъ до помирителния съдъ и прокурора и да ги успокои, че спорътъ скоро ще бѣде уреденъ.

Като резултатъ на тая интервенция, конфликтътъ е билъ уреденъ вчера. Тази сутринъ между г. Златевъ, отъ една страна, и дружество „Типсо“ и г. Тодоровъ, който е директоръ на мината, е подписанъ договоръ, завѣренъ въ нотариата, по силата на който „Типсо“ поема експлоатацията на мината и се задължава да изплати всичкитъ надници за минало и бѣдеще време на работниците. Днесъ е заминалъ за Сливенъ човѣкъ съ пари, за да изплати на работниците.

По другитъ въпроси, които се повдигатъ въ питането, инспекцията на труда въ Сливенъ е взела надлежнитъ мѣрки, съставени сѣ актове за нередовности, които сѣ намѣрени, по отношения хигиената на труда и т. н., и надлежнитъ санкции ще се наложатъ.

Азъ се ползвамъ отъ случая да отбележа, че при този конфликтъ между работниците и работодателитъ спорътъ се е разрешилъ въ едно кратко време, благодарение интервенцията на Министерството на търговията, и то по проста причина, че отъ тая страна (Сочи работниците) не е имало вмѣшательство, не е останало време да интервениратъ тѣ, вмѣсто надлежната властъ. Ако тѣ бѣха разбрали тая работа, и ако не бихме любѣрзали наистина да се притечемъ на помощъ на работниците, сигуренъ съмъ, че конфликтътъ днесъ не щѣше да се уреди, а щѣше да продължи дълго време, за да се спекулира съ него срещу този режимъ, на който ние служимъ и противъ който тѣ се борятъ.

Г-да! Ще дойде време, когато ще прегледаме резултатитъ отъ стачкитъ, които избухнаха напоследъкъ, и тогава съ данни ще ви докажа, че тамъ, където вие сте се намѣсили, принесли сте пакостъ на работниците, а тамъ, където вашата намѣса е била отстранена — било защото самитъ работници не сѣ я допустнали, било защото органитъ на Дирекцията на труда не сѣ я допустнали и навреме сѣ интервенирали — тамъ има резултатъ. И азъ бихъ ви съветвалъ, ако искате да бѣдете полезни на тия, интереситъ на които претендирате, че защитавате, чакайте най-напредъ надлежнитъ органи да се опитатъ да интервениратъ, да услужатъ и, ако не могатъ, тогава вървете изъ пѣтя, по който сте тръгнали. Врочемъ, азъ не вървамъ този съветъ да бѣде чутъ, защото вие не търсите благополучието на работниците, изразители на чийто интереси претендирате да се явявате; вие търсите смутъ, вие

искате да ги настѣсквате, за да намѣрите клиенти на вашата пропаганда. (Рѣжкоплѣскания отъ мнозинството)

Председателътъ: Има думата народниятъ представителъ г. Асенъ Бояджиевъ, за да каже доволенъ ли е отъ отговора на г. министъра.

А. Бояджиевъ (раб): Тази намѣса, за която говори тукъ г. министърътъ, се явява резултатъ именно на борбата на работниците.

Отъ мнозинството: Кажете доволенъ ли сте отъ отговора или не.

А. Бояджиевъ (раб): Не съмъ доволенъ. (Възражения отъ мнозинството)

С. Омарчевски (з): Само толкова.

А. Бояджиевъ (раб): Г. министърътъ може да счита конфликта за стачка или не, но фактъ е, че надниците на работниците не сѣ платени. Сега, както е уреденъ въпросътъ, все едно, че е уреденъ, както се казва, „трай, коньо, за зелена трева“. И въ настоящия моментъ работниците не сѣ получили заплатитъ си. (Възражения отъ мнозинството)

Министъръ Г. Петровъ: Днесъ заминава за Сливенъ човѣкъ съ пари.

А. Бояджиевъ (раб): Днесъ работниците дойдоха при насъ и искаха нашата интервенция. Рѣководството и при тая борба пакъ бѣше въ нашитъ рѣце. И ако е имало успѣхъ, то е именно затуй, защото ние сме рѣководили. Напротивъ, тамъ, където е имало поражение, то се дължи на намѣсата на полицията. Ето това е истината.

Министъръ Г. Петровъ: Г-да! Питането е отъ 9 септемврий, а намѣсата на Министерството на търговията датира отъ 3 или най-късно отъ 4 септемврий. И азъ съмъ длъженъ да добавя, че делегация отъ работниците се е явила, както ми съобщи директорътъ на труда, при него, за да му благодари за усилията, които той е подложилъ за разрешението на конфликта.

А. Буковъ (з): Г. Бояджиевъ е недоволенъ, защото конфликтътъ е уреденъ. Затова е недоволенъ.

Председателътъ: Пристъпваме къмъ първата точка отъ дневния редъ: първо четене законопроекта за контролъ върху картелитъ и монополнитъ цени — разискване.

Има думата народниятъ представителъ г. д-ръ Христо Мутафовъ.

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Законопроектътъ за контролъ върху картелитъ и монополнитъ цени ни навежда върху дебати, които засѣгатъ една отъ най-важнитъ проблеми въ икономическия животъ на държавата — тая за намисането на последната въ стопанскитъ отношения на страната. Бѣше време, когато, колчемъ се повдигнѣше въпросъ за намисане на държавата въ уреждане на стопанскитъ отношения, нѣкакъ неохотно се дебатираше въпросътъ, съ известно нежелание се спираше вниманието на тия, които бѣха длъжни да се спиратъ на предмета, а нѣкои даже прямо отрицателно се носѣха къмъ желанието на тия или ония, да се намѣси държавата, за да тури редъ въ стопанскитъ отношения. Азъ си спомнямъ, презъ 1923 г., когато за първи пътъ се повдигна въпросъ за намисане на държавата въ уреждане на въпроса за търгуване съ иностранны платежни срѣдства, съ чужда валута, какъ отъ представителитъ на нашата стопанска мислъ не само се отричаше, че е належачо разрешението на този въпросъ, но даже известни срѣди прямо се отнасяха отрицателно къмъ държането на тия, които искаха да турятъ редъ въ покупката и продажбата, въ търгуването съ чужди платежни срѣдства. Думата ми е за фондовата борса. Спомняте си, че когато съществуваше фондова борса у насъ, търгуването съ чужди платежни срѣдства бѣше свободно, и частни лица, както и частни банки, независимо отъ Българската народна банка, купуваха и продаваха чуждестранни валути свободно, и отъ това свободно търгуване реализираха печалби, макаръ и последнитъ да се отразяваха зле върху нѣкои стопански срѣди, върху ония, които се нуждаеха отъ покупката на чуждестранни парични срѣдства.

Когато се повдигна въпросът за ограничаване на тая свобода, известни срѣди у насъ и призвани лица, които не трѣбаше да допускатъ тая свобода да отиде дотамъ, че да бждатъ увреждани известни интереси, считаха, че държавата не бива, не може и не трѣбва да се намиса въ тия отъ чисто стопанско естество спорове, или, по-добре казано, въ домогването на една срѣда срещу домогването на друга, а да се остави на свободната игра на пазара да наложи курсоветъ на чуждестраннитъ платежни срѣдства, макаръ тая игра да се отразяваше пакостно, бихъ казалъ, на едни, а други да реализирваха незаконни печалби.

Не се мина, обаче, дълго време и, нѣколко месеца следъ 9 юний 1923 г., тогавашниятъ министъръ на финанситъ съ единъ декретъ, бихъ казалъ, не даже по законодателенъ редъ, — suspendира правото на мѣстнитъ банки и на търговцитъ да купуватъ и продаватъ чуждестранна валута на фондовата борса; съ една речъ, свободата на търгуването съ чуждестранни платежни срѣдства бѣше suspendирана. Въведе се даже, ако щете, държавенъ монополъ за купуване и продаване на чуждестранни платежни срѣдства.

Навеждамъ този случай, за да се види, че когато се повдига въпросъ за намисане на държавата въ отношения, които сж твърде деликатни, отъ икономическо естество, неохотно отъ известни срѣди се проявява желание държавата да се бърка, било по законодателенъ редъ, било съ частни наредби и декрети, въ уреждането на тия въпроси. Даже, бихъ казалъ, органи на известни срѣди, обществени и икономически, у насъ — който следи нашата преса, ще потвърди моитъ думи — твърде често се мръщатъ, колчемъ се повдигне въпросъ за намисане на държавата въ стопанския животъ на страната.

Трѣбваше условията на нашия животъ да се промѣнятъ до неузнаваемостъ следъ войната, тъй както се промѣниха и въ другитъ страни на Западъ, за да се разбере една истина, която се твърдише и се твърди и сега отъ известни срѣди, че не може да се остави пълна свобода въ борбитъ между отдѣлнитъ съсловия и класи, а би трѣбвало държавата да се намиса, за да смекчи до известна степенъ пакостнитъ резултати, които могатъ да се породятъ отъ пълната свобода на боравене на силнитъ и слабитъ едновременно. Трѣбваше да се констатира, че действително въ съвременната държава съществуватъ слаби и силни, преди всичко, икономически, за да се признае правото на държавата да се намиса, колчемъ се касае силнитъ да се налага на слабия и да поставя последния въ негодно положение, да се признае правото на държавата да се намиса въ закрила и защита на слабия, въ ограничение до известна степенъ правата и свободитъ на силния.

Азъ даже мисля, че това право на държавата отиде много далечъ въ другитъ по-напреднали въ стопанско отношение държави. Вие сте свидетели на това, което става въ Англия, което става въ Германия, което става въ нашата съседна страна Ромъния — да не говоря за другитъ държави.

Знаете, че недавна въ Германия, по пѣтя на декрети, извънъ даже законодателнитъ актове, се даде право на известни управляващи срѣди да уреждатъ въпроси отъ чисто стопанско и финансово естество, които иматъ за целъ да гарантиратъ финансовия stabilitetъ на Германия.

Сжщото нѣщо наблюдаваме и въ Англия днесъ, когато тая страна прекарва тежка криза. Англия не е чужда даже да се управлява по пѣтя на извънъ законодателнитъ актове. Недавна — тѣзи дни печатътъ ни донесе желанието на националния кабинетъ — чрезъ декрети, не чрезъ законодателни актове, да урежда въпроси отъ такова деликатно естество, каквито сж спестяването, закрепването на английската лира, налагането дори на данѣци. Странното е това, че тъкмо въ Англия — въ която, тъй да се каже, се туриха основитъ на съвременния парламентаренъ режимъ, който възникна по силата на желанието на народнитъ маси тѣ да опредѣлятъ приходо-разходния бюджетъ на държавата — тъкмо, казвамъ, въ тая класическа страна на парламентаризма се пороуди мисълта и се даде възможностъ тая мисълъ да мине не само въ срѣдитъ на теоретичитъ, но и въ практически животъ на страната, да вземе върхъ — Англия да се управлява чрезъ актове извънъ парламента, по пѣтя на специални декрети, които ще издава изпълнителната властъ, досежно до разхвърлянето на данѣци, до правене ограничения въ разходитъ, до спестяванията и пр.

Преди единъ-два дена четохъ сжщо така, че и въ нашата съседка Ромъния тая мисълъ не е чужда на управляващитъ срѣди, а именно да се управлява чрезъ декрети, да се даде право на изпълнителната властъ да може да санкционира известни наредби, които целятъ да избавятъ страната отъ тежкото положение, въ което е изпаднала — думата ми е за стопанската криза.

Излишно е да навеждамъ други примѣри. Азъ вземахъ два примѣра, за голѣмитъ държави, каквито сж Германия и Англия, вземахъ и единъ примѣръ за една отъ нашитъ съседки, Ромъния, и мисля, че като дойде редъ и у насъ, нѣма защо да се види странно на народното представителство, ако и ние днесъ сме изправени предъ едни дебати за контролъ върху картелитъ и монополнитъ цени. Или, съ други думи, ако ние, по силата на своето особено положение, бихме вмъкнали държавата въ чисто стопанскитъ отношения на общежитието и я направимъ не само арбитъръ, но даже и страна, тя да взема решения и, по силата на законоположения — които ще имамъ случай малко по-после да разгледамъ обстойно — да наложи известни мѣроприятия, които да целятъ само едно: да ограничатъ до известна степенъ свободата на тия, които въ стопанско отношение се считатъ силни, съ развѣзани ръце, да я ограничатъ въ полза на слабитъ, на слабозаможнитъ, на тия, които страдатъ отъ монополнитъ цени, които страдатъ отъ картелитъ, а тѣ сж преди всичко дребнитъ производители и консоматори, които съставляватъ грамадната частъ, болшинството отъ народа.

Въпросътъ за намѣсването на държавата въ чисто икономическитъ отношения на общежитието за насъ, въ България, е действително единъ новъ въпросъ, защото ние сме останали много назадъ въ икономическо отношение; тоя въпросъ, обаче, е много старъ и не за пръвъ пѣтъ излиза на сцената въ другитъ държави, които сж много по-напреднали отъ насъ въ икономическо отношение, каквато е Англия, каквато е Германия, каквато е Франция. А ако речемъ да се ровимъ въ днешното законодателство, ние ще намѣримъ идентични случаи на уреждане тая материя по законодателенъ редъ въ Полша, Италия, Чехословашко, Унгария и т. н. Въ всички съвременни държави тази материя е третирана съ специални законоположения и почти никжде тоя въпросъ не се е изплъзналъ отъ погледа и вниманието на законодателната властъ. Разбира се, въ Англия, която по напредѣкъ минава за класическа страна въ индустриално отношение, най-напредъ възникна тази идея за ограничение на картелитъ и за свободнитъ монополни цени; тамъ още въ миналото столѣтие имаме специални законоположения въ това отношение. Но картелитъ въ стопанския животъ на Англия не приличатъ на нашитъ и ние едва ли бихме могли да правимъ паралелъ между това, което съществува въ Англия и това, което имаме въ България. Сжщо така не бихме могли да се спремъ и върху онова, което съществува въ Североамериканситъ съединени щати, защото тамъ картелирането на едритъ производства, на едрата търговия отиде до създаването тъй нареченитъ трѣстове, които заплашиха интереситъ на консоматора до степенъ, че принудиха отдѣлни държави отъ Съединенитъ щати да взематъ съ специални законоположения редица мѣрки, които стидоха дори до запрещение на картелитъ и на трѣстоветъ. Наистина, не всички държави отъ Съединенитъ щати усвоиха такава политика; има държави отъ Съединенитъ щати, които преминаха на право чисто и просто къмъ запрещение на трѣстоветъ, било защото смѣтаха, че трѣстоветъ могатъ да ограничатъ свободата на производството, което е потребно за намаляване ценитъ, било защото могатъ да увредатъ интереситъ на консоматора. На това запрещение нѣкоя реагираха, и днесъ въ много държави отъ Североамериканския съюзъ законодателството не даде резултатитъ, които се чакаха.

Обаче, като изключимъ Англия и Америка и се обърнемъ къмъ държавитъ, голѣми и малки, въ Европейския континентъ, ще видимъ, че тамъ стопанскитъ условия предизвикаха създаването на специални законоположения, които дадоха резултати. И азъ смѣтамъ, че законопроектътъ, който разглеждаме днесъ, ще даде за България резултати, макаръ да не бждатъ отъ такова голѣмо значение, каквото мнозина очакватъ. Азъ дължа отсега да забележа, че върху стопанския животъ на която и да било съвременна държава въобще мѣчно се влияе съ административни мѣроприятия, защото той си има свои закони, по които се движи и не винаги тѣзи закони могатъ да бждатъ измѣнени по желанието на една или друга властъ. Често пѣти животътъ е по-силенъ отъ отдѣлната личностъ, често пѣти този животъ се налага на домогванията на известни срѣди или отдѣлни личности. При все туй, нищо не прѣчи, когато се натъкнемъ на едно зло, което е чрезмѣрно голѣмо, осезаемо за голѣмата частъ отъ общественитъ срѣди и стопански слоеве, това зло да ни наведе до мисълта да реагираме по законодателенъ редъ срещу положението, което се създава отъ него.

Трѣбва да признаемъ, че законопроектътъ за контролъ върху картелитъ и монополнитъ цени нѣма да премахне всички злини, нѣма да премахне всичкитъ бедствия, които съвременното развитие на стопанскитъ отношения на дър-

жавата въобще ни дава. Развитието си върви по свой път, по свои закони. Макаръ по силата на това естествено развитие, по силата на икономическата еволюция да се натъкваме на известни злини, това не ще да каже, че трябва да скръстим ръце предъ тия злини и да не се помъчим по законодателен редъ да смекчим злините, като създадемъ известни наредби, които ще бждатъ отъ полза както за консоматора, тъй и за производителя.

Азъ бихъ раздѣлилъ законопроекта за контролъ върху картелитъ и монополнитъ цени на две половини. Съ първата половина се ограничава боравенето или свободата на действие на картелитъ. Съ втората половина — чл. 13 отъ законопроекта — която азъ смѣтамъ, че е по-важна отъ първата, защото засѣга единъ много по-актуеленъ въпросъ, разрешението на който на дѣло ще ни даде може би по-осезателни резултати, се дава право на административната, на държавната властъ да нормира пазарнитъ цени, когато тая административна властъ, въ лицето на надлежнитъ органи, намѣри тия цени за чрезмѣрно голѣми и въ щета на консоматоритъ и другитъ стопански сръбди. Въ чл. 13 на законопроекта се предвижда, че когато комисията по картелитъ, за която ще кажа нѣколко думи по-късно, констатира неоправдаемо високи цени на дребно и едро въ пазара — и нека добре се забележатъ думитъ „въ пазара“ — или вредно ограничение на производството и пласмента, тя има право да даде седмиченъ срокъ за нормализиране на ценитъ, следъ което да приложи една отъ мѣркитъ, изброени въ следващитъ 5 пункта на чл. 13. Ще се опра на този членъ малко по-късно, когато ще разглеждамъ отдѣлнитъ законоположения на законопроекта. Сега спирамъ вниманието на почитаемото народно представителство върху това, че законопроектьтъ, който разглеждаме, има за целъ да ограничи не само боравенето на картелитъ. Даже моето схващане е, че първата частъ на законопроекта, която ограничава свободата на боравене на картелитъ въ една или друга насока, нѣма да даде толкова голѣми резултати, и нѣма да бжде отъ такова голѣмо стопанско значение, както втората половина на законопроекта, за която казахъ нѣколко думи. Защо — това ще видимъ отъ малкото изложение, което искамъ да направя.

Най-напредъ нѣколко думи за понятието „картели“. Въ чл. 1 на законопроекта се опредѣля, кои стопански предприятия ще бждатъ смѣтани за картели. Надлежниятъ министъръ, който ги сезира съ законопроекта, иска да регулира не само материята за картелитъ, но и боравенето, действието на предприятията, които се намиратъ въ монополно положение. Това сж две отдѣлни материи — картелитъ сж едно, монополнитъ предприятия — друго. Струва ми се, че на понятието „картели“ би могло да се даде малко по-просто опредѣление отъ това, което е дадено въ чл. 1. По начало, моето схващане не се различава отъ това на тоя, който е писалъ законопроекта, и който го внесе — министрътъ на търговията, промишлеността и труда — защото действително подъ думата „картели“ ще разбираме ония стопански предприятия, които създаватъ задължения между тия, които сж влѣзли въ картелитъ, за поддръжане на опредѣлено производство или пласментъ; които установяватъ общи цени, или — което е по-важно — други общи условия за пласирането на произведенитая; които разпредѣлятъ между предприятията общия пазаръ на райони, или които изобщо чрезъ своитъ наредби или по какъвто и да е другъ начинъ влияятъ зле върху стопанския животъ на страната. Това сж картелитъ.

Споредъ чл. 2 на законопроекта, едно стопанско предприятие се намира въ монополно положение, когато е добило извънредно голѣмо значение въ съответната областъ на стопанска дѣйност и прави останалитъ предприятия отъ тая областъ такива, които сж длъжни да следватъ продажнитъ цени и условия на работа, които това предприятие създава и опредѣля. Може би фактически разлика между едно монополно предприятие и единъ картелъ да нѣма, и нѣма. Разлика се прави отъ законопроекта само въ такъвъ смисълъ, че картелитъ трябва да бждатъ регистрирани, когато монополнитъ предприятия могатъ да съществуватъ безъ да бждатъ вписани и, въобще, безъ да сж станали достояние на изпънителната властъ. Въ туй отношение азъ мисля, че има една празднота въ законопроекта, защото той има за целъ да урегулира цѣлата материя, безъ да даде възможностъ да се изплъзне отъ контрола и отъ вниманието на закона нѣкое предприятие, което се намира въ монополно положение, каквото се предвижда въ чл. 2 на законопроекта, т. е. да може само да диктува пазарнитъ условия, значи, условията за производството, за пласмента и за ценитъ, по които ще става пласментъ на па-

зара. Понеже много отъ предприятията, които нашиятъ стопански животъ е създадъ, нѣма да можемъ да ги вмѣстимъ въ понятието картели, опредѣлено въ чл. 1 — и затуй смѣтамъ, че съществува известна празднота въ законопроекта и понеже монополнитъ предприятия не сж задължени да правятъ вписване, то значи, че тогава ще се предостави пълна свобода на боравене на тѣхъ наречената картелна комисия — единъ органъ, който ще има да взема мѣрки, които често пѣти могатъ да бждатъ стѣснителни за производителя, както и за търговеца, и да не даде възможностъ да се постигне целъта, която въобще се гони посредствомъ състезанието на всички сили, които взематъ участие въ производството, въ търговията и пр. Азъ тукъ правя намекъ за ония ограничения, които, наистина, не е време да ги разглеждаме сега, когато говоримъ по законопроекта по принципъ, едни малки ограничения, които ще бждатъ третираны въ комисията, която ще има да се занимае съ законопроекта въ подробности, и на които ни обръща внимание и бюрото на търговската камара въ София. На тия ограничения, които трябва да бждатъ дебатираны при второто четене, можемъ и сега, когато говоримъ по принципъ, да се спремъ и да отбележимъ, че уреждането на материята, що се касае до монополнитъ предприятия и картелитъ, изисква единство въ третирането на предмета, за да не се даде възможностъ за различно отнасяне къмъ него на оиѣзи, които има да прилагатъ закона спрямо разни предприятия, които съществуватъ въ страната. Защото, т. г. народни представители, фактически у насъ картели почти нѣма като изключимъ само два — картелтъ на захарнитъ фабрики и картелтъ на бирената индустрия. Тѣзи сж двата картела, които създадоха известно смущение, известно безпокойство въ общественитъ сръбди. Картелтъ за гликозата може да се каже, че отпадна и не може да бжде предметъ на вниманието на народното представителство.

Министъръ Г. Петровъ: Има картелъ за бергмановитъ тръби. Всѣки денъ никнатъ картели. Не сж два.

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Възможно е да възникнатъ и други картели, но азъ мисля, че тѣ нѣма да иматъ въ нашия стопански животъ голѣмо значение. Такъвъ може да бжде, напр., картелтъ за търгуване съ бергманови тръби. Врху който г. министрътъ ни обръща вниманието. Азъ мисля, че като изключимъ двата голѣми картела — за захарната и бирената индустрии, другитъ картели — за гликоза, за растителни масла и други дребни картели, които почти не съществуватъ или сж на разпадаче не представляватъ голѣмъ интересъ за насъ, за да бждатъ регламентирани по законодателенъ редъ. Но понеже въ живота могатъ да възникнатъ нови картели, възможно е утре-дугиденъ да бждатъ създадени и други — па, най-сетѣ, азъ смѣтамъ, че двата картела на захарната и бирената индустрии, сж достатъчни, за да внесатъ известно смущение въ стопанския животъ на страната — то би тобвало тази материя единъ пътъ завинаги да се регламентира по законодателенъ редъ.

Но, независимо отъ картелитъ, за които споменахъ, имаме редъ стопански предприятия, които често изпадатъ въ положение на монополни предприятия. За тѣхъ говори чл. 2 отъ законопроекта и тѣхъ малко можемъ да различимъ отъ истинскитъ картели. Азъ мисля, че законодателъ по-скоро върху тѣзи монополни предприятия трябва да сложи тежката си ръка и да ги подведе подъ знаменателя, подъ който сж подведени картелитъ.

Това сж подробности, които, наистина, при дебатирането на законопроекта по принципъ може да не спираатъ нашето внимание. За насъ днесъ е важно да констатираме, че Министерството на търговията, дошло до мисълъта, че трябва да се намѣси въ единъ споръ, който съществува, за чрезмѣрно високи цени на известни артикули, е било въ правото си да иска да излѣзе съ законопроекта, който внесе, за да уреди единъ пътъ за винаги, по законодателенъ редъ, тая материя.

Както знаете, и днесъ Комисарството по продоволствието прибѣгва къмъ нормировки. Тѣзи нормировки обикновено се свеждатъ къмъ фактическо намаляване ценитъ на известни продукти, както, напр., станъ сѣ цената на захарта, която се намали съ 2 лева на килограмъ и пр. Вмѣсто това да става по единъ законъ, който не е ясенъ и категориченъ, по-добре е да имаме ясенъ законъ, който да развързва ръцетъ на оторизирани власти, които ще нормиратъ или намаляватъ ценитъ на известни продукти, които спадатъ въ сферата на отдѣлнитъ картели или монополни предприятия.

Създаването на картелни или поставянето на отделини предприятия въ монополно положение у насъ извика доста недоволства у консоматоритѣ. И азъ мисля, че, безъ да говоримъ за накрънението на известни интереси на производителитѣ, само уреждането на интереситѣ на консоматоритѣ е достатъчно, за да спре вниманието ни и да ни даде право да се намѣсимъ въ нормиране ценитѣ на продуктитѣ, произведени отъ картелитѣ, които цени намираме чрезмѣрно голѣми и неоправдани отъ точка зрение интереситѣ на консоматора.

Намисането на изпълнителната властъ досега, безъ да има специално законоположение, може да е предизвикало известни недоволства въ нѣкои сѣбди. Сега, когато ще уредимъ тая материя съ специаленъ законъ, единъ пътъ завинаги ще се тури край на тия спорове, които, както казахъ, фактически съществуваша въ миналото, а съществуватъ и днесъ. Мене ми е особено приятно да констатирамъ факта, че Софийската търговска камара въ XXXVI-та си редовна сесия се е занимала съ въпроса, който и насъ днесъ занимава — създаването на картели и нормирането на ценитѣ — и е взела решение, което иде да подкрепи инициативата на г. министъра на търговията, проявена съ внасянето на този законопроектъ. Въ едно писмо, което тази камара е адресирала до Министерството на търговията, съ дата 9 септемврий т. г., се посочва на точка 17 отъ специалната резолюция, взета отъ камарата по този въпросъ: (Чете) „Да се направятъ невъзможни онѣзи търговски и индустриални картели, които целятъ монополизиранието на производствата имъ, за да се спекулира съ ценитѣ, а да се поощрятъ картелитѣ за урегулиране и поевтиняване на производствата“. Както виждате, търговско-индустриалната камара, която е представителка *par excellence* на търговското съсловие, и тя усѣща, и тя долавя, че трѣбва да се направи, по законодателенъ редъ, нѣщо, което да спре възможността за спекулиране по пътя на чрезмѣрно високи цени на продуктитѣ на известни производства, по пътя на картелитѣ или каквито щете други монополни стопански предприятия, а да се създаде възможностъ за поевтиняване на ценитѣ, за въ полза, разбира се, на консоматора.

Похвално е, че Министерството на търговията, промишлеността и труда не е действувало съ избѣгване, тъй да се каже, сътрудничеството на ония стопански сѣбди, които би трѣбвало да иматъ тоже думата по единъ такъвъ важенъ въпросъ, какъвто е тоя за намисане на държавата въ стопанскитѣ отношения на страната. Софийската търговско-индустриална камара прави свои бележки по законопроекта; но на тѣхъ азъ нѣма да се спирамъ, защото тѣ ще се иматъ предъ видъ отъ комисията, когато ще разглежда законопроекта. Азъ ще мина къмъ разглеждане подробноститѣ на самия законопроектъ, за да запозная накратко народното представителство съ положенията, които сѣ легнали въ основата на закона.

Въ какво се състои същността на уреждането на материята, която ни занимава? Това, което съществува по цѣль свѣтъ и което е регламентирано съ специални законоположения въ почти всички държави, това става и у насъ. Нѣщо ново ние не сме нито измислили, нито пъкъ даваме на стопанския животъ въ страната. Картелитѣ, такива, каквито съществуватъ, искаме да се регистриратъ, т. е. да се знае, кои производства въ България сѣ картелирани и въ какво се състоятъ тѣхнитѣ намѣрения, като картели. И затуй е специалниятъ текстъ въ законопроекта — и той е важно законоположение, бихъ казалъ — сърцето на самия законопроектъ — който вмѣнява въ дългъ на ония, които биха се събрали въ картелъ, да регистриратъ своитѣ решения и договори предъ специална картелна комисия при Министерството на търговията, промишлеността и труда. Това е съществено въ цѣлия законопроектъ: държавата да знае, кои стопански сѣбди, производствени или търговски, ще боравятъ като картели, да се знаатъ условията, по силата на които тѣ ще действуватъ, за да може надлежната властъ, която ще се занимава съ тая материя, да вземе съответнитѣ мѣрки, когато тия картели злоупотрѣбватъ или накръняватъ интереситѣ на другитѣ производителни, сродни съ тѣхъ или подобни на тѣхъ, сѣбди, или пъкъ уреждатъ интереситѣ на консоматора. Това е смисълътъ и значението на ония постановления, които задължаватъ картелитѣ да се регистриратъ предъ Министерството на търговията, промишлеността и труда. Не ще и дума, че тая регистрация не е предвидена току-така, като единъ простъ фактъ, който трѣбва само да бѣде отменатъ — да стане регистрацията, и по-нататкъ никой да не се интересува, какво ще стане съ тия картели. Законопроектътъ предвижда, че, когато се поиска вписването на известни решения или договори на ония, които правятъ

картелъ, картелната комисия да има право да отказва това вписване, ако намѣри, че въ договоритѣ или въ решенията на картелиралитѣ се произвежда нѣща, които се отразяватъ пакостно или злотоворно на известни стопански сѣбди, най-вече на консоматора, чрезъ налагане на чрезмѣрно високи цени, или чрезъ ограничение на производството, което косвено цели пакъ да се покачатъ ценитѣ, или да се ограничи пласментътъ по такъвъ начинъ, щото да се поддържатъ изкуствено високи цени. Значи, картелната комисия, щомъ съгледа въ договоритѣ или решенията такива негѣрпими и злотоворни постановления, има право да отказва регистрацията на подобни картели. Ето санкцията относно вписванията, регистрацията на картелитѣ, които вписванията ще трѣбва да ставатъ тежѣния по силата на тоя законопроектъ, който разглеждаме. Моето окромино мнение, г. г. народни представители, е, че самиятъ тоя фактъ — отказването да се регистриратъ известни договорни картелни постановления или решения — самиятъ тоя отказъ нѣма да има онѣзи голѣми резултати, каквито чакаме. Защото картелната комисия може да намѣри, че нѣкой картелъ действително си е поставилъ за целъ или за задача нѣща, които сѣ негѣрпими отъ точка зрение на общитѣ интереси, отъ точка зрение на общото благо — както се казва въ единъ членъ на законопроекта — и може да откаже вписването, регистрацията на такъвъ картелъ, но какво отъ това? Тоя картелъ навѣнъ продължава да борава, да има едно такова държание, което не можемъ да спремъ нито съ административни мѣроприятия, нито чрезъ глобитѣ, които сѣ предвидени въ самия законопроектъ, освенъ ако го третираме като монополно предприятие, което избѣгва да се регистрира и се мъчи да скрие своитѣ намѣрения и съществени цели, които преследва. Ето защо, както казахъ, въ подобенъ случай постановлението на чл. 2 ни иде на помощъ: онѣзи картели, които избѣгватъ своята регистрация и не бѣдатъ вписани въ регистритѣ, ще бѣдатъ третираны отъ картелната комисия или отъ изпълнителната властъ, която ще следи за прилагането на закона, като монополни предприятия и, като такива, ще бѣдатъ пакъ ударени отъ постановлението на закона, на които ще се спремъ по-късно. Макаръ малко смѣтно да е постановлението на чл. 1 — смѣтно въ смисълъ, че е разлѣто и не тъй стриктно — въ всѣки случай допълнението, което се съдържа въ чл. 2, за монополнитѣ предприятия, иде да подпомогне изпълнителната властъ въ третирането на ония, които биха избѣгнали да направятъ регистрацията на своя картелъ: тѣхното предприятие ще бѣде третирано като монополно предприятие и спрямо тѣхъ ще се прилагатъ санкцитѣ, които се предвиждатъ въ законопроекта.

Б. Смиловъ (нац. л. о.): Г-нъ Мутафовъ! Можете ли да дадете примѣръ на монополни предприятия, които да подлежатъ на регистрация по закона?

Д-ръ Х. Мутафовъ (д.): Ако искате примѣръ, азъ бихъ ви посочилъ на оцетнитѣ фабрики, които, чрезъ една особена манипулация, да не кажа друга дума, чрезъ многобройнитѣ дестилатори въ страната, правятъ често пъти невъзможно облагането съ акцизъ било на виното, превръщано въ оцетъ, или на ракиитѣ, преварявани въ спиртъ и следъ това превръщани въ оцетъ, налагаха цени почти монополни. Ето ви едно монополно предприятие, което съществува, така да се каже, мълкомъ, само чрезъ едно споразумение между оцетнитѣ фабриканти, безъ да е формиранъ нѣкакъвъ картелъ, безъ да е регистриранъ нѣкой договоръ помежду фабрикантѣ, безъ да е направено достояние на картелната комисия нѣкакво решение за ценитѣ на пазара; фактически днесъ ценитѣ се диктуватъ отъ производителитѣ на оцетъ, добитъ отъ вино или спиртъ, и по този начинъ имаме едно предприятие монополно, *par excellence*. Но азъ казахъ, че въ стопанския животъ подъ отделини формули мѣчно могатъ да се подведатъ отделинитѣ стопански категории. Въ стопанския животъ може да имаме най-разнообразни форми на предприятия, на бораване на отделини стопански единици, които могатъ да не попаднатъ подъ ударитѣ не само на чл. 1, но даже и на чл. 2. Азъ забелязахъ още отначало, че законопроектътъ нѣма да може да премахне всички тѣзи бедствия и злини, които наблюдаваме въ стопанския животъ, и затуй направихъ тази бележка, че по законодателенъ редъ мѣчно могатъ да се избѣгнатъ онѣзи стопански злини, които самото икономическо развитие ни дава. Но това не значи, че трѣбва да търпимъ всички тѣзи злини, че не трѣбва да се боримъ съ тѣхъ, когато ги установимъ, разбира се, доколкото това е възможно.

Азъ казахъ, че картелната комисия, която ще има да борава, може би ще постави въ затруднение известни сто-

пански срѣди, единици и стопански предприятия, хора сме, съ човѣшки разбирания, съ човѣшко отнасяне къмъ стопанскитѣ предприятия, и може би грѣшкитѣ, които сѣ правени въ миналото, които се правятъ и днесъ, ще се правятъ и въ бъдеще и отъ картелната комисиия, колкото тя да бѣде свободна отъ подозрение. Затова е искането на търговскитѣ камари, щото въ състава на картелната комисиия да се вмѣкне и съдийски елементъ. Азъ мисля, че такова едно желание не отговаря на фактическия условия, при които е поставена да работи картелната комисиия. Нека добре се забележи, че съдебниятъ елементъ не би трѣбвало да се намиса въ тая картелна комисиия и за това още, защото тя нѣма да разрешава спорове отъ чисто правно естество. Тази картелна комисиия нѣма функциитѣ на съдебно мѣсто. Тя е по-скоро административенъ органъ, и затова въ законопроекта се предвижда, въ картелния съдъ да участвува представителъ на Административния съдъ, а не на апелативния, на касационния или на другъ съдъ, който и да билъ той. Съставътъ на картелната комисиия, както е даденъ въ законопроекта, не задоволява: председателъ — главниятъ секретаръ на Министерството на търговията, промишлеността и труда и членове — началникитѣ на отдѣленията за търговия и за промишленостъ и три лица, които търговскоиндустриалнитѣ камари представятъ, отъ които единиятъ търговецъ, другиятъ индустриалецъ и третиятъ занаятчия. Тия трима души, които ще представляватъ търговията, индустрията и занаятитѣ, съвмѣстно съ ония, които представляватъ компетенцията, тъй да се каже, въ Министерството на търговията, чрезъ главния секретръ и началникитѣ на отдѣленията, ще съставятъ картелната комисиия, която ще има да борави съ картелитѣ и монополнитѣ предприятия, ще има да се произнася дали тѣ спазватъ наредбитѣ за регистрация, дали сѣ изпълнили отъ регистрация и боравятъ като отдѣлни монополни предприятия, дали, въобще, тѣ би трѣбвало да спратъ вниманието на комисиията за нормиране на ценитѣ, или опредѣляне печалбитѣ на отдѣлни стопански предприятия, било чрезъ прѣко нормиране на ценитѣ, било чрезъ съответно намаление на вноснитѣ мита, било чрезъ други наказателни санкции — отнемане на специалнитѣ облаги, дадени на отдѣлни предприятия, които се ползватъ отъ закона за насърчение на мѣстната индустрия и пр. и пр.

Ако, обаче, картелната комисиия действува по начинъ не-задоволителенъ за тѣзи, които сѣ прѣко заинтересовани — картелитѣ и монополнитѣ предприятия — законопроекта — предвижда едно потъжване срещу решенията на тази комисиия, сир. решенията на картелната комисиия не сѣ окончателни, тѣ подлежатъ на обтѣжване предъ картелния съдъ, съставътъ на който е отъ такова естество, че можемъ да бѣдемъ спокойни, че нѣма да бѣдатъ третираны въпроситѣ другояче, освенъ отъ точка зрение на закона и на справедливостта и, най-важното — отъ гледна точка защитата интереситѣ на слабитѣ, които не могатъ другояче да намѣрятъ защита, освенъ по пътя на санкциитѣ, които сѣ предвидени въ законопроекта.

Г. г. народни представители! Въ законопроекта, освенъ законоположенията за картелната комисиия и картелния съдъ, имаме — въ втората половина на законопроекта — и законоположения, които, както казахъ, засѣгатъ единъ много съществено и важенъ въпросъ, който нѣкакси седи откъснатъ отъ въпроса за картелитѣ и монополнитѣ предприятия. Азъ мисля, че наредданията за картелитѣ и монополнитѣ предприятия могатъ да дадатъ нѣкакви резултати, но азъ смѣтамъ, че тѣзи резултати нѣма да бѣдатъ тъкмо онова, което чакаме отъ законопроекта, защото стопанскитѣ условия у насъ не сѣ така развити, стопанскиятъ ръсъ на нашата държава не е чрезмѣрно голѣмъ, стопанското развитие не е толкова напредъ, че да се намираме предъ наличността на нѣкакъвъ стопански хаосъ, въ който да искаме да туримъ редъ чрезъ специално законоположение за картелитѣ и монополнитѣ предприятия. Въ всѣки случай нѣма зло отъ начина, по който се урежда материята, макаръ и да не чакаме голѣма придобивка отъ прилагането на закона, що се касае до картелитѣ. Що се касае до втората половина отъ законопроекта, обаче, където се предвижда нормировката, — за която казахъ още въ началото на речта си — тамъ може да чакаме резултати. Пъкъ, най-сетне, тамъ могатъ да възникнатъ и спорове помежду ни. Азъ казахъ, че въ втората половина отъ законопроекта, чл. 13 и последующитѣ — се предвижда, че когато картелната комисиия констатира неоправдано високи цени на едро и дребно на пазара, да прибѣгва къмъ нормиране на ценитѣ.

Както виждате, постановленията на законопроекта сѣ извънредно широки, защото се касае до спиране погледа,

до спиране вниманието на онзи, който ще прилага закона, върху ценитѣ, които съществуватъ на пазара. Когато тия цени се намѣрятъ неоправдано високи — подчертавамъ думата неоправдано, защото тя има дълбокъ смисълъ, както е употребена въ законопроекта — членоветѣ на картелната комисиия могатъ да спратъ своето внимание на тоя фактъ и да прибѣгнатъ къмъ нормировка — нѣщо, което фактически сега, безъ да имаме такива законоположения, каквито имаме въ сегашния законопроектъ, става у насъ по силата на единъ законъ, за който се споменава въ мотивитѣ къмъ законопроекта, а именно закона за облекчаване продоволствието и за намаляване скѣпотията. По силата на този законъ, като знаете, сега става нормировка на ценитѣ на нѣкои артикули, които се намиратъ за неоправдано високи на пазара. Ако тукъ спремъ своето внимание, азъ мисля, че отъ една страна се натъкваме на нѣща, които се налагатъ на вниманието ни и които не могатъ да не бѣдатъ разрешени въ такъвъ или иначе смисълъ отъ административната, изпълнителната властъ. Отъ друга страна, при слабо, тъй да се каже, намекване за такива права на изпълнителната властъ, споредъ току-що цитирания законъ, умѣстно е по законодателенъ редъ — съ тоя законопроектъ, който разглеждаме сега — да се даде право на картелната комисиия или на изпълнителната властъ да прибѣгва къмъ такива нормировки, стига тѣ да бѣдатъ оправдани отъ гледна точка на производството и консомацията. И действително, тъй както е предвидено това въ чл. 13, колкото и да бѣдатъ неограничени правата на картелната комисиия, все таки азъ мисля, че по отношение решенията, които картелната комисиия взема, щомъ не сѣ окончателни, съ изключение на решенията по п. 1, гарантирано е правото на заинтересованитѣ въ единъ или другъ смисълъ да правятъ обтѣжване предъ картелния съдъ. Изрично е споменато за правата, които картелната комисиия има по п. п. 2, 3 и 4, а именно: по п. 2 — да поиска отъ министъра на финанситѣ да се направи потрѣбното за намаление на съответнитѣ вносни мита, за да се допусне вносътъ отъ чужбина; по п. 3 — да наложи глоба съгласно наказателнитѣ постановления на закона, и по п. 4 — да отнеме облагитѣ, съ които биха се ползували нѣкои отъ участващитѣ въ споразумението предприятия отъ действащитѣ въ страната закони. По п. 1, обаче, картелната комисиия има право да нормира ценитѣ, решението за което влиза въ сила, следъ утвърждаването му отъ министъра на търговията — значи, следъ като бѣде санкционирано отъ министъра, и не подлежи на никакво обтѣжване — едно положение, което ми прави силно впечатление и спира вниманието ми. Картелната комисиия взема известно решение, министърътъ го санкционира и то тутакси влиза въ сила, следъ като се съобщи нормировката и ѝ се даде гласностъ.

Г. г. народни представители! Азъ признавамъ, че тази материя е отъ твърде деликатно естество. Когато ще има да се нормиратъ ценитѣ, ще трѣбва да се избѣгватъ маса условия, при които новата цена би могла да даде възможностъ на известни спекуланти да използватъ новосъздаденото положение и, спекулирайки съ новитѣ цени, да увреждатъ преди всичко консоматора. Може би това съображение е било мѣрдоавно въ случая, когато е постановявано странитѣ да нѣматъ право да се обтѣжватъ предъ картелния съдъ за нормиране на ценитѣ отъ картелната комисиия и решенията ѝ да влизатъ въ сила тутакси следъ утвърждаването, следъ санкционирането имъ отъ надлежния министъръ. Не зная, може би тѣзи съображения да сѣ доста вески и да налагатъ едно такова третиране на въпроса — да се изключи, да се иземе отъ компетенцията на картелния съдъ решението за нормировка на ценитѣ отъ картелната комисиия; но, както казахъ, всички сме хора, всички имаме слабости и биха могли да бѣдатъ използвани, да бѣдатъ използвани въ вреда на консоматора положения, които не би трѣбвало да бѣдатъ, освенъ, подъ контрола на изпълнителната властъ, въ полза на консоматора, а не въ негова вреда и тая на производителя. Дали трѣбва, преди всичко, да се даде възможностъ — това иска и търговскоиндустриалната камара — на заинтересованитѣ да обтѣжватъ решенията на картелната комисиия предъ картелния съдъ не само по п. п. 2, 3 и 4, но още и по п. 1?

Министъръ Г. Петровъ: Азъ искамъ да разбера Вашата мисль, г. Мутафовъ.

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Моята мисль е следната. Може би съображенията Ви да изключите п. 1 отъ правото на обтѣжване сѣ много вески, защото ще станатъ спекулации, които ще увредятъ интереситѣ на консоматоритѣ.

Министър Г. Петровъ: Да.

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Но азъ казвамъ, че не сѣзключени възможноститѣ за уреждане интереситѣ и на прѣкозаинтересованитѣ монополни предприятия и въобще стопанскитѣ предприятия, за които нормираниѣ цени ще бждатъ задължителни само следъ санкцията на министра, безъ да могатъ тия увредени предприятия да протестирайтъ кждето и да било.

Министър Г. Петровъ: Разбира се — като прескочатъ мѣрката на позволеното. За да имаме бързо действие, трѣбва да приемемъ това.

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Азъ повдигамъ само въпроса, безъ да го разрешавамъ. Остава въпросътъ да се третира въ комисията, защото, отъ една страна, заинтересованитѣ страни, търговски и индустриални, чрезъ специални решения и мнения на търговскитѣ камари, правятъ бележка въ тая смисълъ, а, отъ друга страна, азъ лично намирамъ, че тукъ има действително една празднота, която би трѣбвало по нѣкакъвъ начинъ да бжде запълнена така, че да бждатъ запазени интереситѣ и на производителитѣ, и на консоматоритѣ. Азъ бихъ казалъ следното: следъ нормировката на известни цени — понеже се касае да се избѣгне спекулагията — следъ като тѣ бждатъ приведени въ изпълнение, производителитѣ и заинтересованитѣ страни да не биватъ спѣвани въ правото имъ да се потѣжватъ предъ картелния сѣдъ; и когато подиръ недѣля-две, или единъ месецъ се намѣри, че тия производители и заинтересовани срѣди иматъ вески основания да не бжде нормировката такава, какъто е искала картелната комисия, да може да се коригира тая неправда, която може да се допусне, че е извършена.

Ето едно решение, което мисля, че, отъ една старна, ще ни даде възможностъ да избѣгнемъ спекулагията съ новитѣ нормирани цени, а отъ друга страна, нѣма да лишимъ производителитѣ и прѣко заинтересованитѣ стопани отъ възможността да се потѣжватъ и да намѣрятъ въ картелния сѣдъ удовлетворение на своитѣ справедливи искания — ако бждатъ справедливи, разбира се. Ако тѣхнитѣ пѣкъ искания сѣз неоправдани и ако всичкитѣ съображения и мотиви, за които говори г. министърътъ и които сѣз изброени въ законопроекта, даватъ достатъчно основание на картелната комисия да вземе известно решение за нормиране на известни цени, естествено е, че картелниятъ сѣдъ нѣма да уважи такава една тѣжба. Такава една тѣжба ще падне сама по себе си и решенията на картелната комисия ще продължаватъ да бждатъ въ сила, така както ги е постановила, съ санкцията на надлежния министъръ на търговията.

Позволихъ си, г-да, да направя тази бележка, защото, както казахъ, споредъ мене това постановление на законопроекта е може би най-сѣщественото и то е, което ще засегне не най-много производителитѣ и консомативнитѣ срѣди, а именно — нормировката, която картелната комисия ще има право да върши, безъ право на потѣжване предъ картелния сѣдъ, само чрезъ една санкция, която ще се даде отъ надлежния министъръ на търговията.

Г. г. народни представители! Има и редъ други постановления въ законопроекта, които трѣбва да спратъ нашето внимание и които, споредъ мене, както и споредъ стопанскитѣ срѣди, които азъ имахъ случая да консулирамъ, трѣбва да претърпятъ известни корекции. Такъвъ е въпросътъ за тѣ наречения залогъ, който картелитѣ и монополнитѣ предприятия сѣз длъжни да даватъ предварително на картелната комисия, като гаранция за привеждане въ изпълнение на нѣкои глоби или наказателни постановления по отношение на тѣхъ. Значи, иска се предварително обезпечение за събиране отъ монополнитѣ предприятия или картелитѣ, чрезъ даване гаранция, или париченъ залогъ, на глобитѣ, които картелната комисия е наложила; или, по-добре, иска се да се гарантира изпълнението на наказателнитѣ наредби, които тя би издала.

Тая е бележката, която правя въ случая. Мисля, че разпоредбата на чл. 18 отъ законопроекта, споредъ която залогътъ варира до голѣми размѣри, отъ 10.000 до 1.000.000 л. — ако не може да се плати глобата, тя се замѣня съ затворъ, съгласно разпореджията на общия наказателенъ законъ — като имамъ предъ видъ стопанския рѣстъ на нашия производител и на нашия търговецъ, едва ли би могла да бжде приведена въ изпълнение. Нашиятъ стопански деятели, нашитѣ промишленици, нашитѣ търговци, които сѣз възможния кредитъ, който могатъ да събератъ отъ разни срѣди, едва събиратъ 2—3 милиона лева срѣдно — а нѣкога и по-малко — за да ги вложатъ въ своето стопанско предприятие, ще бждатъ принудени да депозиратъ

другъ 1 милионъ лева като залогъ за евентуалнитѣ нарушения на закона, които биха направили. Ако тѣ биха попаднали подъ ударитѣ на закона, за да могатъ да се приведатъ въ изпълнение наказателнитѣ разпоредби — т. е. да се събере глобата — ще се посегне върху залога, който сѣз дали съответнитѣ картели.

Не знамъ, може би размѣрътъ на залога трѣбва да се намали, или въобще залогътъ да се премахне, защото много справедливо се забелязва, че ако искаме да отидемъ по пътя на аналогията и направимъ сравнение на това положение въ законопроекта съ постановленията на други фискални закони — съ огледъ на възможнитѣ нарушения, които биха могли да се направятъ — ние ще отидемъ много далечъ, ако искаме отъ всички нарушители на фискалнитѣ закони предварително да даватъ залогъ, за да се обезпечи наказанието, което фискалнитѣ власти биха имъ наложили — т. е. да се събератъ съответнитѣ глоби.

Примѣръ. Имаме законъ за акцизитѣ, който често се нарушава отъ различни питейнопродавци. Често пѣкти фискалната и административната власти сѣз специални постановления налагатъ глоби, и то твърде голѣми. Ние бихме отишли твърде далечъ, ако за събирането на всички тия глоби искаме отъ питейнопродавцитѣ да даватъ залогъ много голѣмъ, често пѣкти равенъ на капитала, който сѣз вложили въ предприятията си.

Азъ мисля, че това е едно противоречие въ законопроекта, което би трѣбвало да се избѣгне, защото, иначе, трѣбва да разширимъ постановлението за всички фискални закони, които предвиждатъ наказания и които мѣчно могатъ да бждатъ приведени въ изпълнение, често пѣкти поради гражданска несѣстоятелностъ, или нарично затруднение на онзи, който е извършилъ нарушението; или трѣбва, казвамъ, да разширимъ това постановление за всички фискални закони, или трѣбва да го премахнемъ и въ този законопроектъ, защото, ако сѣществуваше само въ него, би било много несправедливо.

Г. г. народни представители! Другъ единъ въпросъ, на който искамъ да се спра, е и този за слабостта въобще на стопанскитѣ предприятия у насъ. Ние нѣмаме стопански предприятия както на Западъ, които опериратъ съ десетки или стотици милиона лева, за да могатъ да отдѣлятъ 1 милионъ, или 500 хиляди лева за залогъ, за покриване на евентуални нарушения на законитѣ, които могатъ да бждатъ направени отъ дадено стопанско предприятие. Нашиятъ стопански рѣстъ е много малъкъ, нашитѣ стопански предприятия сѣз много слаби, за да можемъ да искаме да се отдѣлятъ голѣми суми за залогъ, като гаранция за изпълнение на всички положения, които сѣществуватъ въ законитѣ и които евентуално биха били нарушени отъ стопанскитѣ предприятия.

Азъ даже бихъ казалъ, че едно отдѣляне на чрезмѣрно голѣми суми би показало цената на продуктитѣ, които дадено предприятие произвежда. Защото, когато работи или оперира съ 2 милиона лева, ако отдѣли още 500 хиляди лева за залогъ, фактически капиталътъ на това стопанско предприятие нѣма да бжде 2 милиона лева, вложени въ инвентаръ, въ оборотенъ и постояненъ капиталъ, въ фондиранъ и нефондиранъ капиталъ, но ще бжде 2.500.000 л. Голѣмината на капитала естествено ще се отрази и върху цената на самитѣ продукти. Защото продуктитѣ, които произвежда и изнася на свободното тържище предприятие съ капиталъ 2½ милиона лева, ще бждатъ сѣщитѣ, каквито биха могли да се произведатъ и изнесатъ и отъ предприятие съ капиталъ 2 милиона лева. Ще се плащатъ повече лихви, амортизации и т. н.

Тѣй щото азъ мисля, че, отъ една страна, като имаме предъ видъ да бждатъ приведени въ изпълнение строгитѣ поведи на закона, отъ друга страна ние самички създаваме мѣчнотии, които искаме да отстранимъ. Съ други думи, гонейки целта да нормализираме печалбитѣ и да намалимъ производствената стойностъ и пазарната цена, ние показваме тая последната чрезъ чрезмѣрнитѣ залози, които се изискватъ, споредъ постановленията на законопроекта.

Министър Г. Петровъ: Има едно постановление въ чл. 7 отъ законопроекта, което определя размѣра на залога. Казано е въ тоя членъ: „съобразно материалното положение на предприятието“. Следователно, картелната комисия ще държи смѣтка за оборотния капиталъ, за полученни суми, за инвентара и т. н. и тогава ще определя размѣра на залога. Тоя залогъ не трѣбва непременно да кореспондира на най-високия размѣръ на глобата; той може да бжде въ единъ размѣръ достатъченъ да обезпечи на първо време глобитѣ за известни нарушения и после, когато се изчерпи, на нова смѣтка ще се попълни. Залогътъ, обаче, по отношение на картелитѣ е необходимъ, за да бждатъ санкцитѣ по-ефикасни. Ние преследваме не ония организации, които

сѣ полезни за народното стопанство, а ония, които сѣ вредни, и ние искаме да ограничимъ тѣхнитѣ действия.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Но вие презумптивно смѣтате, че сѣ престѣпници, и за това трѣбва да дадатъ париченъ залогъ.

Министъръ Г. Петровъ: Не е вѣрно това.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Може да дадатъ една проста банкова подписна гаранция, а не непременно да отдѣлятъ суми за залогъ, защото тия суми въ повече, както казва ораторътъ, увеличаватъ цената на продукта, тѣ представяватъ разноси за предприятието.

Министъръ Г. Петровъ: Може да бѣде и това.

К. Силеровъ (р): Това е изключителенъ законъ.

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Ако бѣше оставено така, както е предвидено въ чл. 7, нѣмаше да имамъ нищо противъ. Но въ чл. 19 се предвижда, че тоя залогъ трѣбва да бѣде не споредъ материалното състояние на отдѣлния производител, но трѣбва да бѣде достатъченъ, за да покрие евентуално глобитѣ, които се налагатъ. А тия глоби сѣ отъ 10.000 до 1.000.000 л. Това е едно несъответствие — да не кажа противоречие — една непоследователностъ въ законопроекта. И азъ мисля, че въ комисията, въ която ще бѣде изпратенъ тоя законопроектъ отъ Народното събрание за проучване, трѣбва да се има предъ видъ да се унифициратъ, да се уеднаквятъ тия текстове, като се постави, че залогътъ трѣбва да бѣде опредѣленъ споредъ материалното положение на производителя, но не и да бѣде достатъченъ за покритие на глобитѣ, които евентуално биха били наложени. Защото, представете си следното: ако по силата на чл. 7 едно предприятие даде залогъ 50 хиляди лева, а глобата, която ще му се наложи по силата на известенъ членъ на закона, е 200 хиляди лева, тогава фактически нѣма да се постигне това покритие на глобата съ внесения залогъ.

Министъръ Г. Петровъ: Чл. 19 опредѣля предназначението на залога. Чл. 7 дава обаче възможностъ, размѣрътъ на залога да бѣде опредѣленъ съобразно материалното положение на предприятието. Чл. 7 регулира материята по опредѣляне размѣра на залога, а чл. 19 опредѣля назначението на залога.

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Азъ благодаря за тия бележки, направени отъ г. министра, които сѣ мѣродавни при дебатирането на законопроекта въ Народното събрание и ще бѣдатъ такива по-нататѣкъ при прилагането му, а именно, че залозитѣ ще кореспондиратъ, ще съответствуватъ на материалното състояние на производителя, а не да бѣдатъ въ такъвъ размѣръ, щото да покриватъ голобитѣ, които предвижда чл. 18 — т. е. отъ 10.000 л. до 1.000.000 л. До 1.000.000 л. глоба да покриете съ залогъ, това е абсолютно невъзможно; то значи да руинирате предприятието отъ самото начало. Трѣбва по-скоро да се вземе предъ видъ постановлението на чл. 7 отъ законопроекта: „съобразно материалното положение на предприятието“. Тѣкмо това постановление имамъ предъ видъ, когато повдигнахъ този въпросъ.

Това противоречие въ закона даже е внесло известенъ смутъ въ търговскитѣ и промишлени сѣбди у насъ. Търговско-индустриалнитѣ камари излагатъ своитѣ мотиви и искатъ да се премахне залогътъ; и тѣ навеждатъ тѣкмо тия мотиви и съображения, които азъ намирамъ основателни и вески, и затова ги изтъквамъ предъ Народното събрание.

Ще трѣбва парламентарната комисия да провѣри двѣтѣ положения, за да направи невъзможно настѣпването на заплашителното положение, което търговцитѣ и индустриалцитѣ съзиратъ въ законопроекта.

Още едно положение бихъ искалъ да изтъкна предъ почитаемото народно представителство, което спира моето внимание, и което положение, мисля, нѣма достатъчно оправдателни мотиви, за да остане въ законопроекта. То е, че комисията по картелитѣ, по силата на п. 4 отъ чл. 13 на законопроекта, има право да отнеме облагитѣ, съ които биха се ползували нѣкои отъ участващитѣ въ картелното споразумение предприятия по действащитѣ въ страната закони — закона за насърджение на мѣстната индустрия — да отнема специалнитѣ облаги по превода по желѣзницитѣ и т. н. При това решенията на картелната комисия по този пунктъ иматъ задължителна сила за всички учреждения.

Министъръ Г. Петровъ: За всички учреждения, защото има предприятия, които иматъ облаги по разни закони.

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Това положение въ законопроекта развързва рѣшетѣ на комисията по картелитѣ и ѝ дава възможностъ да отнема облагитѣ на предприятията. Дадени имъ по силата на специални закони, какъвто е законътъ за насърджение мѣстната индустрия и др. Мисля, че тукъ има една конфузия, едно смѣшение на компетенцитѣ, ще произлѣже една колизия, едно стѣкновение на положения отъ този законопроектъ съ постановления на други закони. Ако по силата на закона за насърджение на мѣстната индустрия се дадатъ на известно предприятие облаги затуй, защото това предприятие отговаря на условията, предвидени въ този законъ — и които облаги би трѣбвало да бѣдатъ отнети, само ако предприятието престане да отговаря на условията, предвидени въ закона за насърджение на мѣстната индустрия — не може съ единъ замахъ тия облаги, дадени по силата на специални законоположения и при наличността на специални условия за това предприятие, да бѣдатъ отнети отъ комисията по картелитѣ само заради това, защото е направено едно нарушение на закона за контролъ върху картелитѣ и монополнитѣ цени. Ако единъ картелъ не се е провинилъ въ нарушение на специалния законъ за покровителствуване на мѣстната индустрия, а се е провинилъ само въ нарушение на закона за контролъ върху картелитѣ и монополнитѣ цени, азъ мисля, че нѣмаме достатъчно основание да искаме прилагане санкцитѣ, предвидени въ законопроекта.

Мисълта ми е ясна, за да нѣма нужда отъ повече коментари. Азъ искамъ законопроекта, по своето естество, да бѣде наистина строгъ, и когато нѣкой ще дрѣзне да престѣпни неговитѣ законоположения, когато нѣкой индустриалецъ или търговецъ ще дрѣзне да изкориства конюнктурата на пазара за себе си, чрезъ повишение на своитѣ печалби, чрезъ повишаване ценитѣ на стокитѣ и да уврежда интереситѣ на консоматора, той би трѣбвало да бѣде достатъчно, даже жестоко, бихъ казалъ, наказанъ за тия нарушения. Но азъ мисля, че всетаки тия наказания трѣбва да бѣдатъ отъ естество само да накажатъ, да коригиратъ, безъ да съсѣиватъ, безъ да руиниратъ, безъ да правятъ невъзможно функционирането, действоването на дадено предприятие. Да отнемете специалнитѣ облаги, дадени на едно стопанско предприятие, безъ които това стопанско предприятие не би могло да действува, не би могло да съществува, то би значило, да спрете функционирането на това предприятие само затуй, защото се е престѣпилъ законътъ за контролъ върху картелитѣ и монополнитѣ цени, безъ да е билъ нарушенъ специалниятъ законъ, по който сѣ му дадени тия облаги.

Министъръ Г. Петровъ: Ще ги затваряме!

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Азъ мисля, че би трѣбвало да се направи нѣщо за смекчаване на това законоположение.

Казахъ, че нѣмамъ нищо противъ, ако действително бѣдемъ твърде строги, дори жестоки, при преследване нарушенията по специалния законъ за контролъ върху картелитѣ и монополнитѣ цени; но да отидемъ дотамъ, че да затваряме отдѣлни стопански предприятия, или да ги поставимъ при условия на невъзможностъ за боравене и съществуване — азъ мисля, че това би било твърде тежка мѣрка. Мисля, че въ това отношение ще трѣбва да се направи известна корекция. Азъ не се спирамъ на п. 5 отъ чл. 13: „Да постанови разтурването на картела или предприятието“ — защото то е, естествено, право на картелната комисия. Когато известенъ картелъ или монополно предприятие не спазва постановленията на закона, право е на картелната комисия, да закрие този картелъ или това предприятие, съ всички послѣдствия, които законътъ предвижда въ дадения случай. Сѣщо така, не се спирамъ на положението, което развързва рѣшетѣ на всѣки единъ стопански деятель, който е влѣзълъ въ едно монополно или картелно предприятие и самъ долови, че другаритѣ му не спазватъ буквата на закона или, въобще, действуватъ по такъвъ начинъ, че го стѣняватъ и ограничаватъ възможността му за едно легално съществуване, да се изтегли отъ картела, отъ предприятието. Въ всички чужди законодателства тая свобода на напушане, на излизане отъ картела е предвидена. Такъвъ случай е, когато нѣма съгласие между картелиранитѣ — единъ много рѣдкъ случай, защото обикновено тѣзи, които сѣ влѣзли въ единъ картелъ или монополно предприятие, тѣ предварително сѣ дали съгласието за съвмѣстно боравене и действие въ дадена областъ. Но когато властѣта обърне вниманието на тѣзи, които влизатъ въ дадено предприятие, че тѣ се движатъ по пѣтица, които могатъ да срещнатъ

ударитъ на закона, законодателят е предвидѣлъ възможното за всеки единъ, който е влизалъ въ това предприятие, да го напусне, за да не попадне подъ ударитъ на закона. Съ това, отъ една страна, се дава възможност да се избѣгнатъ тежките удари на закона отъ онези, които иска своевременно да излѣзе отъ дадено предприятие, когато види, че то не върви по пътя на закона, и отъ друга страна, се догонва общата целъ на закона, като се отнема възможността за вървене по пътища незаконни, по пътища, които законътъ смѣта пакостни за интереситъ на консоматора и за интереситъ на другитъ съдейци въ дадено стопанско предприятие.

Най-сетне, принципно, пакъ бихъ направилъ възражения по нѣкои отъ алинеитъ на чл. 18 — въ отдѣла за наказателнитъ разпореждания.

Г. г. народни представители! Въ фискалнитъ закони у насъ напоследъкъ се създаде едно измѣнение, което даде възможност на съдилищата да бждатъ еднакви въ прилагането на закона касателно преследване членоветъ на юридическитъ лица. Не се касае за отдѣлни закононарушения, които нѣкое физическо лице може да извърши, но се касае за закононарушения, които нѣкое юридическо лице е извършило. Не всички съдилища у насъ еднакво прилагатъ това постановление на фискалнитъ закони. Доиде, обаче, както казахъ, едно измѣнение въ надлежитъ фискални и акцизни закони, което развързва ръцетъ на съдебната властъ да може да преследва всички членове на управителния съветъ на дадено юридическо лице, на едно дружество. Управителниятъ съветъ е, който е властенъ да вземе известно решение и да наложи на своитъ служаци, заради това много естествено е въ дадения случай да бжде подведенъ подъ отговорност не онези, които е привелъ въ изпълнение решението на управителния съветъ, а да бждатъ държани отговорни членоветъ на управителния съветъ на юридическото лице, който е взелъ решението, намѣрено за престѣпно, да кажемъ, отъ точка зрение на закона. Тукъ е моята бележка, която правя. Защо непременно да искаме отъ даденъ директоръ, който е чиновникъ и който нѣма, освенъ да приведе въ изпълнение решението на управителния съветъ, да бжде солидарно отговоренъ съ членоветъ на управителния съветъ? Това е казано въ алинея трета на чл. 18: (Чете) „Наложенитъ глоби се плащатъ солидарно отъ виновника. Когато нарушителитъ сж юридически лица, глобата се плаща солидарно отъ тия лица и лично отъ членоветъ на управителнитъ имъ тѣла или съдружници, а също и отъ директоритъ-управители“. Ще ми се каже, може би, че директоръ-управителъ е станалъ съучастникъ въ извършването на дадено нарушение и затуй, като такъвъ, той трѣбва да отговаря. Това отъ точка зрение на общата теория на углавното право може би да е оправдано, че всички съучастникъ трѣбва да бжде третирани като такъвъ и да носи отговорност. Но какво съучастие може да има единъ чиновникъ — директоръ или управителъ, който трѣбва да приведе въ изпълнение известно решение на управителния съветъ, протоколирано въ протоколната книга на съвета и подлежащо на изпълнение — отъ кого? — отъ органа на управителния съветъ?

Министъръ Г. Петровъ: Това е съгласно чл. 45, ако се не лъжа, отъ търговския законъ — за пълномощията.

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Когато стане съучастникъ, по общата теория на углавното право, той, безспорно, трѣбва да се държи отговоренъ, но когато се манифестира неговата воля, че той е противъ такова решение на управителния съветъ, бива ли, въпреки това, като изпълнява решението, само защото е подчиненъ чиновникъ и му се заповѣдва отъ управителния съветъ да го изпълни, да бжде държанъ отговоренъ? Ние го изправяме предъ тежката дилема: или да си даде оставката, за да не отговаря за привеждането въ изпълнение на едно незаконно решение на управителния съветъ, или да остане на служба, но да приведе въ изпълнение това решение. Ако, оставяйки на служба, искаме да го държимъ отговоренъ за привеждането въ изпълнение на едно незаконно решение на управителния съветъ по същия начинъ, както това е предвидено и въ нѣкои други закони у насъ, ние бихме били, може би, последователи. Но азъ мисля, че въ дадения случай, когато се касае за нормировки на цени, за контролъ върху монополни предприятия, картели и пр., отговорностъ за всички противозаконни решения би трѣбвало да носятъ членоветъ на картела, членоветъ на управителния съветъ, но не и чиновникитъ, които ги привеждатъ въ изпълнение.

Друга една хубава мѣрка намирамъ въ чл. 19 отъ законопроекта, където се предвижда начинътъ, по който

ще бждатъ привеждани въ изпълнение постановленията било на картелния съдъ, било на картелната комисия, а именно глобитъ, наложени на лица, да се събиратъ по реда на събиране прѣжитъ данъци. Това се разбира само по себе си, защото естеството на законопроекта е такова, че трѣбва да се действува бързо, за да може законътъ да се привежда въ изпълнение безъ забава. А това трѣбва да става, както вече е създаденъ прецедентъ по редъ други закони у насъ, по пътя, по който се събиратъ прѣжитъ данъци, безъ да се спазватъ формалноститъ, които биха забавили действоването срещу онези, които боравятъ съ картели и монополни предприятия.

Г. г. народни представители! Въ чл. 21 на законопроекта се предвижда: (Чете) „За прилагането на настоящия законъ се изготвятъ, при нужда, специални наредби, утвърдени съ указъ по предложению на министъра на търговията, промишлеността и труда“. Това е стериптично постановление, което намираме въ края на всички закони у насъ — за прилагането на законитъ се създаватъ правилници, утвърдени съ указъ, по предложению на надлежния министъръ. Трѣбва, обаче, да обърнемъ внимание, че тукъ сж вмъкнати две думи, „при нужда“, които могатъ да дадатъ възможност на министъра да не създава никакъвъ правилникъ за прилагането на закона, защото казано е: (Чете) „За прилагането на настоящия законъ се изготвятъ, при нужда, специални наредби, утвърдени съ указъ“ и пр. Ако г. министърътъ смѣтне, че нѣма такава нужда и че законътъ самъ по себе си е ясенъ и категориченъ, нѣма да издава никакъвъ правилникъ. Но ако имаме съзнанието, че правилникъ е наложителенъ, защото въ него може би ще се каже нѣщо повече отъ онова, което се съдържа въ закона, по всички отдѣлни положения, които се намиратъ въ него, тия думи „при нужда“ трѣбва да се премахнатъ и да се каже чисто и просто, че за прилагането на закона ще се създаде правилникъ, който ще се санкционира съ указъ, по предложению на министъра. Думитъ „при нужда“ трѣбва да се махнатъ, защото, ако тѣ останатъ, много е вѣроятно да не се създаде правилникъ и да се прилага законътъ съ много празноти, които ще се окажатъ въ него. За никой законъ, създаденъ у насъ, законодателятъ не може да претендира, че изчерпва цялата материя, която обгръща и третира. **Позволете** на насъ, които почти ежедневно боравимъ съ законитъ, да направимъ тая констатация, че никой законъ у насъ, колкото и изчерпателенъ да е, не е изчерпвалъ всички **онѣзи** постановления, които би трѣбвало да съдържа, за да могатъ да бждатъ уредени всички казуси и случаи. Възможно е и тоя законъ, който е новъ за насъ, който третира една специална и нова материя у насъ, да съдържа известни празноти и неясни постановления, които ще трѣбва да бждатъ разяснени чрезъ правилникъ. Азъ не говоря за нови законоположения, които би създавалъ правилникътъ, защото последниятъ ще борави само съ ония положения, които намира въ закона, но говоря за неясноти, както, напр., бѣше спорътъ ни по чл. чл. 7 и 17 — за залоза — които биха се срещнали въ законопроекта, и които биха намѣрили по-добро и по-пълно разяснение въ надлежния правилникъ за приложението на закона.

Позволете ми, г. г. народни представители, да завърша своитъ принципи бележки по тоя законопроектъ съ нѣкои бележки, които искамъ да направя и по чл. 11, чиито положения азъ намирамъ за извънредно важни за материята, която третира законопроектътъ.

Чл. 11 казва: „Не сж позволени и сж абсолютно нищожни“ — значи *de plein droit*, направо по законъ и по право сж нищожни и сж непозволени — „договоритъ или решенията отъ вида на тѣзи, изброени въ чл. 1, когато иматъ за целъ: първо, да поддържатъ неоправдано високи цени; второ, ограничаване на производството или на плащането му съ целъ за увеличаване на ценитъ; трето, или по другъ начинъ да засегнатъ интереситъ на общото народно стопанство, или общото благо“. Както виждате, постановленията извънредно широки. Законопроектътъ има предъ видъ всичко онова, което би могло да засегне голѣмитъ интереси на народното стопанство, на общото народно благо; всичко онова, което чрезъ специални решения на картелни лица и стопански деятели или на отдѣлни монополни предприятия би могло било да поддържа неоправдано високи цени, било да ограничи производството — както, напр., имаме такива случаи: картелиратъ се нѣколко фабрики и намѣсто да работятъ три или четири, работи само една. Азъ мисля, че това не е друго, освенъ стѣснение на производството; когато последното бжде извършвано отъ две или три фабрики, ценитъ конкурентно биха могли да бждатъ много по-ниски, отколкото монополнитъ цени, които създава единъ картелъ, който е ограничилъ производството и го е свелъ до производство

само на една или само на две фабрики, а на всички други е затворил вратите. Най-сетне интересът изобщо на народното стопанство и на общото благо могат да бъдат засегнати по всевъзможни начини, които тук не можем да предвидим. Подъ общо благо азъ разбирам онова, което засяга интересът на големите народни маси, на консоматора въ дадения случай. Всички тези решения и постановления на картелите, на картелните управи или на монополните предприятия, които имат за целъ това, което изброихъ, законопроектътъ ги обявява за нищожни по право и непозволенни отъ закона. Думата „непозволенни“ може би да е излишна въ дадения случай, щомъ тѣ се обявяватъ за нищожни по право. Може би и краятъ на тоя членъ, който предвижда, че тия договори сѣ абсолютно нищожни и когато не сѣ сключени писмено, или не сѣ вписани въ регистра на министерството, и той да е безъ значение, защото могатъ да не бъдатъ вписани въ регистра на министерството, като постановления на картелната управа, но фактически да сѣ налице. За менъ е важно това положение тъй, както азъ го намирамъ въ тия три пункта на чл. II — всички ония решения на картелните управи, на управителните тѣла или на монополните предприятия, които визиратъ да се създадатъ прѣкомѣрни цени, или, по-добре, прѣкомѣрни печалби и които засягатъ, увредятъ интересът на народното благо, широкитѣ стопански интереси или интересът на широкитѣ обществени маси, да бъдатъ обявени за нищожни, за каквито ги обявява законопроектътъ. Азъ мисля, че това постановление е отъ извънредна важностъ, отъ голѣмо значение. Ако азъ бихъ правилъ редакцията на законопроекта, бихъ поставилъ това въ края на текста на самия законопроектъ, като бихъ казалъ, че всичко онова, което цели или визира това и това, което има предъ видъ тия и тия цели, законопроектътъ го обявява за нищожно по право, като такова, което не съществува и на което никой не е длъженъ да се подчинява. Разбира се, на първо мѣсто картелнитѣ комисии ще взематъ надлежнитѣ санкции срещу такива решения, които бъдатъ направени достояние на картелнитѣ комисии чрезъ искане за вписване, или и по частенъ редъ. Законопроектътъ дава право на картелната комисия да иска всевъзможни сведения отъ картелитѣ и отъ монополнитѣ предприятия и, ако тези сведения, които би поискала, не ѝ се дадатъ, ако не сѣ спазени постановленията на чл. II отъ законопроекта, картелната комисия ще вземе своето решение и ще наложи надлежнитѣ санкции.

Г. г. народни представители! Азъ намирамъ законопроекта, който ни е предложенъ днесъ за разглеждане, за времененъ. Колкото той и да е съществителенъ за известни стопански срѣди, ние трѣбва да го приемемъ, защото най-сетне всички стопански срѣди трѣбва да се нагодатъ къмъ времето, къмъ интересът на големите обществени маси, които чувствуватъ върху себе си ударитѣ, или, по-добре, тежеститѣ на стопанската криза. Тая стопанска криза не трѣбва да бъде понасяна само отъ съсловията, които страдатъ днесъ. Известни жертви трѣбва да се понесатъ и отъ ония, които използватъ стопанската криза за прѣкомѣрни печалби. Може би, на много мѣста въ законопроекта думитѣ „прѣкомѣрни цени“ и „прѣкомѣрни печалби“ да се смѣсватъ, но трѣбва да се разбира, че законопроектътъ има предъ видъ прѣкомѣрнитѣ печалби. Онези стопански срѣди, които въ време на смущение, като днешното, искатъ да използватъ общата конюнктура, било на тържището, било на производствитѣ условия, желяйки да ѝ изкористятъ за себе си, трѣбва да разбератъ, че това отъ закона не се позволява. Всѣки, който иска да изкористи положението, ще понесе надлежнитѣ санкции.

Азъ мисля, че днесъ ние трѣбва да вървимъ съ интересът не на тези, които иматъ за целъ да печелятъ, а съ интересът на големите обществени маси, на големите обществени срѣди, на самия народъ, на ония, които понасятъ негодитѣ много по-мжчително, отколкото тия, които иматъ за целъ да обезпечаватъ само своята печалба. Законътъ, може би, да намали известни печалби, които реализиратъ известни срѣди, но той има за целъ да защити интересът на онези, които сѣ най-жестоко увредени, до толкова, че тѣ повече не могатъ да понасятъ безполезно това положение, което револютира общественитѣ маси. Въмѣсто да оставимъ всичко това да отиде до пароксизмъ, въмѣсто да оставимъ тези, които сѣ най-прѣко засегнати, да реагиратъ по начини, които не сѣ желателни въ една правова страна, по-добре е да се понесатъ известни жертви отъ онези, които сѣ имали за целъ само да печелятъ, да се намалятъ тѣхнитѣ печалби, дори да се лишатъ отъ тѣхъ, отколкото, давайки имъ възможностъ да трупатъ печалби, да оставяме да бъдатъ болезнено засегнати онези голѣми консомативни срѣди, които не всѣкога могатъ да изтърпятъ едно трудно положение. Често търпението на тези срѣди има край. Често настѣпватъ конфликти, ка-

къвто наблюдаваме отъ нѣколко дни, откакто третираме въпроса за прѣкомѣрно голѣмитѣ цени на индустриалнитѣ продукти и чрезмѣрно низкитѣ цени на главния артикулъ на нашето производство — зърненитѣ храни. Въ тези конфликти обикновено известни обществени срѣди се налагатъ съ своитѣ разбирания и често пѣти изпълнителната властъ е принудена да предприема мѣрки не по установени редъ въ една правова държава — чрезъ законъ — за да обуздава чрезмѣрноститѣ, крайноститѣ. Онова, което прави положението непоносимо, което разюздава стопанскитѣ срѣди и ги тика въ единъ хаосъ, въ една безпѣтица, би трѣбвало да намѣри обуздаване по пѣтя на една законодателна дейностъ, такава именно, каквата ще извърши нашето Народно събрание, ако приеме по принципъ законопроекта, който ни е предложенъ да обсъдимъ. (Рѣкопѣскания отъ мнозинството)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Има думата народниятъ представителъ г. Никола Пѣдаревъ.

Н. Пѣдаревъ (д. ср.): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! За менъ има едно неудобство, да излѣза на тази трибуна да говоря следъ единъ народенъ представителъ, който съ основание може да има претенциитѣ да познава добре нашитѣ стопански въпроси и да ги разглежда съ компетентностъ въ цѣлата имъ широта. Азъ нѣма да навлизамъ въ подробно разглеждане на законопроекта, защото считамъ, че при дебати, като тези, важно е Народното събрание да се установи върху принципитѣ, които се прокарватъ въ законопроекта, а подробноститѣ ще трѣбва да бъдатъ разгледани отъ надлежнитѣ наши компетентни другари — членоветѣ на парламентарнитѣ комисии.

Азъ бързамъ да подчертая — и моля почитаемото бюро да има предъ видъ туй мое предложение — че този законопроектъ е отъ такова естество, че трѣбва да бъде разгледанъ въ комисии — не само въ комисията по Министерството на търговията, но отъ нея съвмѣстно съ комисията по Министерството на финанситѣ...

П. Стояновъ (д.): И на земледѣлието.

Н. Пѣдаревъ (д. ср.): ... ако щете, даже и отъ комисията по Министерството и на земледѣлието.

Г. г. народни представители! По въпроса за намѣсата на държавата въ нашия стопански животъ смѣтамъ, че споръ тукъ не може да се яви. Въ всѣки случай, неотдавна отъ тази трибуна азъ съмъ апелиралъ къмъ нашитѣ управици за една съществена, ефикасна, разбира се, обективна и разумна намѣса въ нашия стопански животъ. И съмъ убеденъ, че ако тази намѣса беше дошла малко по-отдавна, много отъ сегашнитѣ картели въ живота нѣмаше да се явятъ. Но не всички сѣ съ еднакви разбирания, г. г. народни представители, за ефикасността на държавната намѣса. Въ всѣки случай днесъ никой не може да отрече нуждата отъ нея. Ако задачата на държавата е да установи общъ миръ, социаленъ миръ, безусловно тя трѣбва да се намѣси въ стопанския животъ, за да може да се установи една социална правда, за да могатъ стопанскитѣ сили не да се оставятъ свободно да се взаимно унищожаватъ, но да бъдатъ координирани за една юбща стопанска дейностъ. Тази намѣса на държавата е необходима. Тогава само може да има социаленъ миръ, когато въ стопанскитѣ отношения намѣсата на държавата може да осигури социалната, обществената правда. Нека не си правимъ илюзия: никакъвъ общественъ миръ ние не можемъ да установимъ, следователно, никоя държава не можемъ да заздравимъ, ако не атакуваме злото въ основата. Социалната правда трѣбва да бъде въ отношенията на стопанскитѣ слоеве и съсловия. И за това се иска безусловно едно управление, което да стои надъ всѣкакви класи и съсловия, едно управление, което да бъде въ услуга на всички класи и съловия, едно управление, което да не бъде оръдие на никоя група, на никое съсловие, на никоя секта.

С. Петковъ (нац. л.): Сега, следъ като падна Сговорътъ, го казвате. Що не го направихте по-рано, когато бѣхте на властъ?!

Н. Пѣдаревъ (д. ср.): Азъ съжалявамъ, господине, че Вие не сте следили онова, което съмъ говорилъ азъ отъ тази трибуна, като народенъ представителъ, въ всички времена и въ всички случаи, откогато стоя тамъ (Сочи депутатскитѣ банки)

С. Петковъ (нац. л.): Не казвамъ лично за Васъ, а за Сговора. Когато Сговорътъ бѣше на властъ, не го направи, а сега го казвате,

Н. Пждаревъ (д. сг): Сговорътъ го е правилъ. Азъ ще дойда и на тази тема. Моля Ви да бъдете спокойни.

С. Петковъ (нац. л): Спокойни сме.

Н. Пждаревъ (д. сг): Защото азъ смѣтамъ, че материята, която се разглежда сега, не е отъ естество да ви възбужда, и фактътъ, че по банкитъ на народнитѣ представители нѣма хора, показва, че този въпросъ е много спокоенъ и не интересува народното представителство. Ако бѣше въпросъ за избори, ние щѣхме да вдигаме тукъ върѣва да ни чуе цѣль свѣтъ, но сега, когато е въпросъ за голѣми стопански въпроси, ние се четемъ на прѣсти. Но както и да е.

Г. г. народни представители! Безспоренъ е принципътъ, че държавата трѣбва да се намѣсва въ нашия стопански животъ. Но ако въ мотивитѣ къмъ законопроекта г. министрътъ на търговията намира за нужно да подчертае, че обектътъ на този законопроектъ — картелитѣ — е продуктъ на естественото развитие на нашия стопански животъ и че нашиятъ стопански животъ се води по свои естествени, специални закони, нека да разбератъ, че въ всички тѣзи мѣроприятия ще трѣбва да бждемъ много внимателни и ще трѣбва да се действува съ широкъ и много обективенъ погледъ. Г. г. народни представители! Не бива да изпадаме въ положението на онова момченце, което, като видѣло, че карамфилчето мѣчно цѣфва, отишло да разтвори пшкитѣ му, за да цѣфне по-скоро, и видѣло на другия денъ, че карамфилчето увехнало. Тамъ, където действуватъ естествени закони, ние ще трѣбва да ги знаемъ и ще трѣбва да имъ подготвяме условия, тѣ да могатъ да се проявяватъ по начинъ такъвъ, какъвто налагатъ интереситѣ обществени, интереситѣ на онѣзи, отъ чието име ние законодателствуваме. Днесъ карамфилчетата бързо цѣфтятъ, но имъ подготвятъ покривки, подготвятъ имъ торища, за да могатъ естественитѣ закони да се проявятъ и да се приложатъ, същото е и за стопанскитѣ мѣроприятия.

Азъ съмъ длъженъ, г. г. народни представители, да подчертая това, защото не бива да забравяме, че настоящиятъ законопроектъ е обещаенъ отъ васъ (Сочи мнозинството) въ време на изборната борба. Тогава се държеше малко по-другъ езикъ отъ този, който днесъ се държи отъ оратора, когато замѣстихъ на тази трибуна. Тогава се поддържаше, че въ страната има много картели — не само единъ-два — съ които този законопроектъ ще се занимава, че тѣзи картели причиняватъ голѣми пакости въ нашата страна и че всичко това е плодъ на безгрижието на едно управление.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Туй е вѣрно.

Н. Пждаревъ (д. сг): И затова бѣше нужно да се яви този законопроектъ, и той се явява. Но моята молба, моето желание е този законопроектъ да има ефикасни последици, да се чувствува, че наистина това е единъ законъ, който отговаря на голѣми нужди на нашия стопански животъ. Иначе, г. г. народни представители, разочарованието може да радва всѣкого, но мене, когато не интересува това, кой управлява, но когато интересува какъ се управлява тази държава, какъ се осигурява общественитѣ миръ, за който ние всички копнѣмъ, какъ се осигурява здравината на тази държава, въ името на която ние всички сме дошли тукъ да работимъ, мене ме интересува да има единъ резултатъ, за да може населението долу да не губи вѣра въ своитѣ управници, да не губи вѣра въ онѣя хора, на които то е повѣрило своята съдба. И затова моето желание е да се внимава.

Азъ ще подчертая, че въ нашето население има голѣми очаквания отъ този родъ законодателства — не искамъ да кажа отъ този законопроектъ. Защото наистина ненамѣсата на нашата държавна властъ се чувствува много и отъ производителъ, и отъ консоматоръ. И нашата държавна властъ ще трѣбва да се яви въ помощъ и на производителя, и на консоматора, преди всичко на производителя. Тамъ, г. г. народни представители, не сѣ толкова картелитѣ, които вирѣятъ, а спекулантитѣ, спекулата, която се явява не само въ формата на картели, но която се явява въ най-разнообразни форми, и тамъ държавната властъ ще трѣбва да намѣри начинъ, по който ще трѣбва да се намѣси, за да освободи производителитѣ отъ тази спекула, защото тази спекула убива нашето производство въ неговия зародишъ. Давате ли низки цени на производителя, поради спекула, вие го отчайвате, вие го карате да се отрече отъ производството, вие ограничавате производството, вие намалявате благата въ тази страна.

Вие всички сте чули този плачъ на производителитѣ-млѣкари, отъ които по 2 л. се закупува литъръ млѣко, а тукъ, въ София, се продава отъ закупчицитѣ по 7—8 л. литърътъ. Прекупчикътъ взема 6 л., а производителътъ, който понася всичкитѣ рискове, всичкитѣ тежести, всичкитѣ стѣснения на едно производство, взема 2 л., съ които не може да покрие дори разноснитѣ си, а камо ли да преживява. Тамъ трѣбва да се яви държавната властъ и не бива да закъснѣе да се яви.

Житаритѣ. Г. г. народни представители! Малко ли сѣ случаетъ на пазаритѣ — и това населението го понася — когато единъ добъръ денъ се чуе изъ цѣлата околия, чуе се изъ далечнитѣ села, че житото се купува, да кажемъ, по 60 л. крината, когато вчерашния денъ се купува по 52. Тръгнатъ селянитѣ, бързатъ да си продадатъ житото, дохождатъ на пазара премного коли и не 52, а дори 50 л. започватъ да предлагатъ търговцитѣ за крина. Значи, купятъ единъ денъ на висока цена, когато видятъ, че малко коли има на пазара, за да се струпатъ на следния денъ на пазара много коли, съ много жито, и да го закупятъ на безценица. Та това сѣ спекули, г. г. народни представители, въ които държавната властъ трѣбва да се намѣси и ще трѣбва да намѣри начини, по които да се намѣси. Защото не се търси отъ нашето население какви цени създаватъ картелитѣ, а се търси по какъвъ начинъ тази спекула може да се ограничи.

П. Попивановъ (з): Това не е ли спекула чрезъ картелъ?

Н. Пждаревъ (д. сг): Може да нѣма картелъ.

П. Попивановъ (з): Щомъ търговцитѣ се споразумѣятъ и купуватъ на безценица — това е картелъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. г. народни представители! Лозаритѣ сѣ подложени на същата спекула.

Ето нѣща, които много затрогватъ населението, дълбоко го затрогватъ и то чака намѣсата на държавната властъ да го освободи. Но, казахъ ви, карамфилчето иска условията си — разчепкването му не помага. Законътъ нѣма да помогне, ако не се създадатъ условия, при които този законъ да бжде ефикасно приложенъ и да може да даде резултати. Тамъ е моята молба. Комисиятъ да внимаватъ, комисиятъ да преценятъ всичкитѣ постановления на законопроекта и да ги разширятъ, за да бжде този законопроектъ, който ще стане законъ, съ по-широкъ размахъ, за да може да отговори на голѣмитѣ очаквания на населението.

Консоматоритѣ тоже очакватъ намѣсата на държавната властъ противъ спекулата, очакватъ я съ голѣмо нетърпение. Защото, г. г. народни представители, спекулата не засѣга само консоматоритѣ, но засѣга и производителитѣ. И затова преди нѣколко години, преди три или четири години, французиятъ министъръ на търговията бѣше издалъ заповѣдъ: „Азъ ще застава васъ, продавачитѣ на вино на дребно, да го продавате на ниска цена, за да може да се консомира повече, и за да може да се защитятъ по този начинъ косвено производителитѣ“.

С. Ризовъ (з): Г. Пждаревъ! Обърни се къмъ тия (Сочи сговориститѣ), на тѣхъ разправай, недей разправа на насъ. Ние Ви благодаримъ за съветитѣ, но много късно говорите това!

Н. Пждаревъ (д. сг): Вие не чухте моето желание, уважаеми г. колега. Азъ желая отъ вашитѣ закони, отъ вашитѣ дѣла българскитѣ избирателъ да бжде доволенъ, за да не кипи въ него недоволство, което ще бжде отъ значението въ последствие за държавата, за бждещото ѝ.

С. Ризовъ (з): Много късно казвате това.

А. Капитановъ (з): Въ продължение на осемъ години вие създадохте това недоволство и то не може да се премахне отведнѣжъ. Това недоволство не е отъ вчера, отъ когато сме ние на властъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Други бѣха обещанията Ви, г. Капитановъ, презъ време на изборитѣ.

А. Капитановъ (з): Въ всѣки случай ние не сме обещавали, че за единъ денъ ще осъществимъ всичко.

П. Попивановъ (з): Това, което сме обещавали, ще го осъществимъ. Но за това трѣбва време. Никжде голѣмитѣ реформи не сѣ направени за три дни, или за 24 часа,

както искате отъ насъ. Вие осемъ години бѣхте на властъ и, когато излѣзохте въ законодателнитѣ избори по агитации, казвахте на избирателитѣ: „Трѣбватъ ни още осемъ години!“ А сега искате отъ насъ за 24 часа да осъществимъ нашитѣ обещания!

Д-ръ Г. Димитровъ (з): Вие следъ осемгодишно управление излѣзохте предъ избирателитѣ съ платформа, като казвахте, че още осемъ години ви трѣбватъ, за да я осъществите, а ние не осемъ години, не и осемъ месеца, а едва осемъ дни управляваме.

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. г. народни представители! Виждате, че азъ съмъ търпеливъ и чакамъ да се изкажете. Азъ съмъ търпеливъ и чакамъ вашето законодателство.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Търпеливъ, но и справедливъ бѣдете!

Н. Пждаревъ (д. сг): Азъ правя бележки по единъ законопроектъ съ желание да изпълня моята задача.

Д-ръ Г. Димитровъ (з): Говорите за предизборнитѣ обещания, затуй Ви прекъсваме.

Н. Пждаревъ (д. сг): Азъ виждамъ какво се очаква отъ цялото народно представителство въ този Парламентъ тамъ, долу, и затова считамъ за мой дългъ да подчертая тия мисли. Ако вие смѣтате, че тукъ ще трѣбва да продължаваме съ този тонъ, съ тия отношения, съ тия прекъсвания, съ които сме почнали заседанията на Народното събрание, позволете ми да ви кажа, избрани отъ тия или ония срѣди, избрани, както казвате, отъ полицията, или, както ще кажа азъ, отъ демагогията, нашата задача е една — онѣзи, които сж ни избрали и пратили тукъ, сж ни избрали само съ едно пожелание, да може да се създадатъ условия за единъ по-справедливъ, по-спокоенъ и по-синосенъ животъ въ нашата страна. Отъ които и срѣди да излизатъ тия пожелания, г. г. народни представители, това сж пожелания на този Парламентъ. Дѣлото на този Парламентъ ще бѣде дѣло на всички, и на тия, които управляватъ, и на тия, които си позволяватъ да правятъ бележки на факторитѣ на управлението.

Г. г. народни представители! Азъ се надѣвамъ, че тая Камара ще издигне дѣлото си на висота, на каквато трѣбва да стои дѣлото на единъ Парламентъ.

Д-ръ Г. Димитровъ (з): Това е вѣрно.

Н. Пждаревъ (д. сг): Азъ смѣтамъ, че има условия, народнитѣ представители, които сж хора учени, компетентни, да направятъ това. Е добре, но азъ поставямъ като първо условие за една обществена работа предаността къмъ общественото дѣло. Ако има тази преданостъ, г. г. народни представители, у васъ, азъ съмъ убеденъ, че дѣлото на Народното събрание ще бѣде издигнато, макаръ и да се счита, че сме малко запознати съ стопанскитѣ и голѣмитѣ въпроси на политиката. Едно нѣщо трѣбва да имаме всѣкога предъ видъ: въпроситѣ на управлението, въпроситѣ на политиката да ги поставяме надъ партийнитѣ въпроси, надъ страститѣ.

С. Даскаловъ (з): Това е право.

Н. Пждаревъ (д. сг): Тогава, бѣдете увѣрени, този Парламентъ ще има такава физиономия, каквато трѣбва да има Парламентътъ на България, която има трудолюбивъ, родолюбивъ, надаренъ съ много и ценни дарби народъ. Ние трѣбва да бѣдемъ изразители на всички тия желания.

С. Даскаловъ (з): Тѣй трѣбва да бѣде.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Тѣй трѣбва да бѣде, но не всички оттамъ (Сочи сговориститѣ) мислятъ така.

Д-ръ Г. Димитровъ (з): Ако сте съзнали това, макаръ и следъ 8 години, пакъ сме доволни.

С. Даскаловъ (з): Пакъ имаме полза.

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. г. народни представители! Когато е въпросъ за законодателство относно контрола върху картелитѣ, позволете ми да ви кажа, че дългъ се налага — и азъ съмъ убеденъ, че правителството и комисията ще

иматъ това предъ видъ — да хвърлимъ единъ широкъ погледъ върху стопанското положение и върху основитѣ, върху които се базиратъ разнитѣ форми на нашия стопански животъ, за да не би, вмѣсто добро да се направи, да се направятъ пакости.

Г. г. народни представители! Ще ми позволите да ви посоча единъ примѣръ отъ днешния животъ. Азъ признавамъ всичката добра воля на ония, които създаватъ наредбитѣ, всичкото тѣхно желание наистина да бѣдатъ полезни и на производителите и на консоматорите. Тѣзи хора иматъ авторитетъ въ нашата страна, може би затова, защото и азъ нѣкогашъ съмъ допринасялъ, за да се създаде тѣхнитѣ авторитетъ, и азъ не бихъ желалъ да изгубя своя авторитетъ. Но когато е въпросъ за преценяване на едни действия, на едни резултати, позволете ми отъ тази трибуна да ги констатирамъ, не за да осъждамъ, но за да помогна да се избѣгнатъ грѣшкитѣ.

Г. г. народни представители! Държавата се намѣси въ работата на единъ картелъ, бирения картелъ. Последницитѣ отъ това сж: ревътъ на 200 хиляди семейства, които се занимаватъ съ лозарство. Но ще кажете, кой е виновенъ? Г. г. народни представители! Не може единъ изолиранъ стопански фактъ да се вземе и да се действува върху него, безъ да се държи смѣтка върху онѣзи условия, при които той е израсналъ, и които го заобикалятъ. За управлението, за правителството трѣбва да бѣде ясно, какво смѣта то да прави, когато сж въ борба две производства — лозарското и биреното; кѣдето ще застане правителството, ще може ли то да ги съгласува по начинъ, че да не увреди едното за смѣтка на другото производство. Това е отъ голѣмо значение. И азъ привличамъ вниманието на г. министра и на г. г. народнитѣ представители отъ комисията върху това. Азъ соча този фактъ, за да ви кажа колко е деликатенъ въпросътъ и колко много трѣбва да се внимава.

Другъ единъ картелъ е захарниятъ. И въ работата на този картелъ може да се намѣси държавата, но недейте забравя, че 200 хиляди декара сж засѣти съ цвекло. Много земледѣлски стопанства очакватъ прехраната си отъ това производство и да не би когато ние ще законодателствуваме съ желание да има захарта една цена достъпна, да посегнемъ на тия стопанства, които ще трѣбва да получатъ подкрепа отъ държавата, а не спѣнка.

Ето защо, г. г. народни представители, азъ казвамъ, че материята е деликатна и съ нея ще трѣбва да се оперира съ всичкото внимание, законодателятъ трѣбва да бѣде загриженъ за особеното тежко положение, въ което се намира страната. И азъ ще подчертая тѣзи думи, които се казваха тукъ. Г. г. народни представители! Капиталистическиятъ строй, за който отъ тамъ (Сочи работницитѣ) постоянно се приказва, буржоазниятъ строй не изключва обществената солидарностъ и социалната правда. Изисква се тѣзи, които се чувствуватъ доволни и охолни въ него, да могатъ да разбератъ, че буржоазниятъ строй, капиталистическиятъ строй, ако не установи тази социална правда, минира себе си, подрѣзва клона, на който стои. И затова ще трѣбва да се действува съ внимание, съ по-малко егоизъмъ, съ повече човѣщина и съ повече желание, за да се почувствува, че въ нашата страна наистина има партни демократични и единъ демократиченъ народъ. А какво ще приказваме за демократизъмъ, какво ще се кичимъ съ фирми, ако не признаемъ, че демократизъмъ ще има само тогава, когато ние успѣемъ и съ управлението и съ законодателството да осигуримъ единъ стопански демократизъмъ. Собствеността е въ основата на буржоазния строй. Дайте да осигуримъ собствеността на всѣки деецъ въ сегашния стопански животъ, въ сегашния социаленъ строй.

Д-ръ Г. Димитровъ (з): Само законно придобитата собственостъ, но не собствеността на всѣкого.

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. г. народни представители! Азъ ви казвамъ, да осигуримъ собствеността на всѣкого, не да запазимъ собствеността на хората. Разберете ме.

Нѣкой отъ мнозинството: Защо го казвашъ сега, а не по-рано?

Н. Пждаревъ (д. сг): И когато ние гледаме съ спокойствие какъ се посѣга съ закони на онова, което е необходимо за спокойния животъ на единъ стопански деятель въ нашата страна, да знаете, че ние не вършимъ разумна държавническа работа, нито изпълняваме дълга си на народни представители. Бързи, ефикасни мѣрки сж не-

обходими, разбира се, съобразни съ онѣзи естествени стопански закони, които трѣбва да се знаятъ, да не се отричатъ, но които трѣбва да се направляватъ по начинъ, за да нѣма гонения и ежби, за да нѣма взаимно унищожаване, а съдействие въ обществения животъ. Това е задачата на едно управление, това е задачата на държавната властъ. Въ тази насока законодателствата ще намѣрятъ моята подкрепа и, вѣрвамъ, подкрепата на всички онѣзи, които стоятъ на тѣзи банки. (Сочи сговориститѣ) (Рѣкоплѣскания отъ сговориститѣ и националлибералитѣ, обединени)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Има думата г. министърътъ на вътрешнитѣ работи и народното здраве.

Министъръ Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! Часътъ е 7^{1/2}. Ще ви моля да се съгласите да отложимъ заседанията на Народното събрание за 22 септемврий. Дневниятъ редъ ще бѣде същиятъ, който имаме днесъ.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Които г. г. народни представители сѣ съгласни съ предложението на г. министъра...

С. Пулевъ (з.-Ст. з): Г. г. народни представители! Това време ще трѣбва да се оползотвори, като работятъ комисиитѣ.

Министъръ Н. Мушановъ: Това е въпросъ административенъ; председателството ще нареди нужното.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Които сѣ съгласни съ предложението на г. замѣстникъ министъръ-председателя за отлагане заседанията до 22 т. м., съ дневенъ редъ — продължение дебатитѣ по законпроекта за картелитѣ и следъ това проверка на изборитѣ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 19 ч. и 33 м.).

Председателъ: **СТ. СТЕФАНОВЪ**

Подпредседателъ: **Н. ШОПОВЪ**

Секретаръ: **ИВ. ВЕЛЧЕВЪ**

Началникъ на Стенографското отдѣление: **Д. АНТОНОВЪ**